

Aleg. 1.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z projektem ustawy zawierającej przepisy o stosunkach sług, i o najmie robotników do wiejskiego gospodarstwa.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu dnia 21. Października 1882. powziął Wysoki Sejm uchwałę:

„Wzywa się Wydział krajowy, aby rozpatrzywszy się w stosunkach i przepisach „o czeladzi służebnej, przedłożył Sejmowi na następnej sesji odpowiednie wnioski, w celu ich uregulowania.“

Powyzsza uchwała powzięta została na podstawie sprawozdania komisji administracyjnej o wniosku posa Wasilewskiego.

Komisya podniosła dla uzasadnienia swego wniosku, że rozprężenie w stosunkach służbowych czeladzi i sług doszło do tak wysokiego stopnia, iż można je zaliczyć do szeregu ekonomicznych kłesk kraju. Dotychczasowe przepisy nie odpowiadają dzisiejszym stosunkom i nie określają dość jasno kompetencyi władz autonomicznych i rządowych w zastosowaniu tych przepisów. ztąd powstają spory kompetencyjne, które ostatecznie stają się przyczyną bezczynności, tak władz rządowych, jakoteż autonomicznych.

Stosunki sług w kraju naszym uregulowane są obecnie:

- a) Prezydialnem rozporządzeniem c. k. Namiestnictwa z dnia 1. Lipca 1857. L. 37.321 Nr. 12. Części II. Dz. u. i rozp. kr. dla okręgu administracyjnego Lwowskiego, zawierającym prowizoryczny Regulamin dla ludzi służebnych (Dienstleute) w okręgu administracyjnym Lwowskim,
- b) rozporządzeniem Prezydium krajowego z dnia 11. Marca 1855. Nr. 14. Części II. Dz. u. i rozp. kr. dla okręgu administracyjnego Krakowskiego, zawierającym tymczasowe urządzenie klasy służących dla Zarządu obrębu Krakowskiego, z wyjątkiem głównego miasta Krakowa — wreszcie
- c) rozporządzeniem Prezydium krajowego z dnia 4. Lipca 1857. Nr. 18. Części II. Dz. u. i rozp. kraj. dla okręgu administracyjnego Krakowskiego, zawierającym tymczasowe urządzenie klasy służących dla głównego miasta Krakowa.

Te rozporządzenia zawierają po największej części zgodne pomiędzy sobą przepisy. Najważniejsze różnice zachodzące pomiędzy postanowieniami, obowiązującymi w byłym Lwowskim, a byłym Krakowskim okręgu administracyjnym, są następujące:

- 1) w mieście Lwowie obowiązują powszechne postanowienia, dla miasta Krakowa wydano zaś odrębne;
- 2) postanowienia dla krakowskiego okręgu administracyjnego przekazywały naczelnikom gmin wiele czynności, które w okręgu Lwowskim zastrzeżone były c. k. urzędem powiatowym;
- 3) w okręgu Lwowskim powstaje umowa służbowa przez porozumienie się służbodawcy ze sługą, postanowienia zaś w okręgu Krakowskim obowiązujące wymagają do ważności umowy dania i przyjęcia zadatku;
- 4) w okręgu Lwowskim ma służbodawca prawo, potrącić słudze ze zasług koszta pielęgnowania i leczenia, jeżeli choroba sługi nie była spowodowaną przez udowodnioną winę służbodawcy; w okręgu Krakowskim zaś ma służbodawca to prawo jedynie wówczas, jeżeli sługa z własnej winy popadł w chorobę;
- 5) regulamin dla okręgu Lwowskiego przekazuje spory ze stosunku służbowego, rozpoczęte po upływie dni 30 od dnia rozwiązania tego stosunku władzom sądowym; podczas gdy w przepisach dla okręgu Krakowskiego nie ma podobnego postanowienia.

Po wejściu tych przepisów w życie zaszły w urzędzeniu administracyjnym kraju zasadnicze zmiany wielkiej doniosłości, które oddziaływały także na sposób wykonywania tych przepisów.

Mianowicie zostały ustawą z dnia 5. Marca 1862. Nr. 18. Dz. u. p. zakreślone zasadnicze podstawy urzędzenia gmin, w których w art. V. zaliczono do samoistnego zakresu działania gminy wszystko w ogólności, co odnosi się do własnego interesu gminy i załatwionem być może jej własnymi siłami w jej własnym obrębie. W myśl tego postanowienia wymieniono w szczególności w ustępie 6tym powyższego artykułu, że policya nad czeladzią i robotnikami, tudzież wykonywanie regulaminu co do sług należą do samoistnego zakresu działania gminy. Ustawa gminna z dnia 12. Sierpnia 1866. r. Nr. 19. Dz. u. kr. zalicza też w ustępie 9. §. 27. policję nad czeladzią i wyrobnikami, nie mniej wykonywanie przepisów o czeladzi służebnej do rzędu spraw własnego zakresu działania gminy.

Ztąd też z dniem wejścia w życie ustawy gminnej, przeszło wykonywanie tych przepisów w całej pełni na gminy, względnie na zwierzchności gminne, jako władze wykonawcze gminy.

Równocześnie z ustawą gminną wydaną została i równocześnie z nią weszła w życie ustawa o obszarach dworskich z dnia 12. Sierpnia 1866. Nr. 20. Dz. u. kr., która postanawia w §. 7., że obszar dworski winien jest wypełniać w swoim obrębie wszelkie obowiązki i powinności gminy, a w §. 13, że w celu załatwiania spraw przydzielonych obszarowi dworskiemu, wstępuje przełożony w zakres działania naczelnika gminy, a co do policji miejscowej także w prawa służące Radzie gminnej z mocy §. 32. u. gm., — jedynie prawo karania, przyznane ustawą gminną naczelnikowi gminy, wykonywa polityczna władza powiatowa na obszarze dworskim.

Ponieważ przepisy o stosunkach sług są trojakiej natury a mianowicie:

- 1) ściśle policyjne,
- 2) prawa prywatnego i
- 3) karne; przeto od wejścia w życie ustawy gminnej, zaszła w wykonywaniu tych przepisów taka zmiana, że
 - a) w obrębie gminy powołaną jest zwierzchność gminna do wykonywania wszystkich tych przepisów w całej pełni;

b) na obszarach dworskich zaś wykonywać mają c. k. polityczne Władze powiatowe, czyli c. k. Starostowie postanowienia karne, do pełnienia zaś wszelkich innych przepisów powołani są przełożeni obszarów dworskich.

Zmiana wywołana wejściem w życie ustawy gminnej i ustawy o obszarach dworskich nie jest atoli jedyną, która zaszła co do sposobu wykonywania i wykonalności tych przepisów.

Mianowicie wzbroniła ustawa z dnia 15. Listopada 1867 Nr. 131. Dz. u. p. używania chłosty w przepisach służbowych, jako kara zagrożonej.

Trudnienie się stręczeniem sług, jako stałe zajęcie temi przepisami wyraźnie wzbronione, zostało nietylko dozwolonem ale nadto wykonywanem bywa jako zarobkowość za koncesjami przez władze udzielanemi.

Prócz tego powstały nowe stosunki, które są takiej doniosłości, że muszą oddziaływać na stosunki sług do służbodawców, a jednak nie są, gdyż nie mogły być uwzględnione w dotychczasowych przepisach — jako dawniej nie istniejące. Do rzędu takich stosunków zaliczyć wypada:

- a) w pierwszym rzędzie powszechny obowiązek służby wojskowej i peryodyczne powoływanie do ćwiczeń w rezerwie, lub obronie krajowej, — nadto
- b) i obowiązek czyli przymus szkolny pod pewnym względem oddziaływać może na stosunki sług do służbodawców.

Ztąd też przepisy, określające stosunek sług do służbodawców, nie tylko w niektórych ważnych i zasadniczych ustępach zmienionemi lub uchylonemi zostały; ale nadto nie odpowiadają obecnym stosunkom naszym.

Trudno dziwić się, że zwierzchności gminne, których członkowie zazwyczaj powoływani bywają od pługa lub rzemiosła, nie są w stanie należycie wykonywać tych przepisów, co wywoływać musi rozprężenie w stosunkach sług do służbodawców, podniesione w sprawozdaniu komisji administracyjnej.

Na obszarach dworskich zaś Przełożony obszaru dworskiego, powołany do wykonywania największej części tych przepisów, jest zazwyczaj lub sam służbodawcą, lub też zawisłym od służbodawcy. Ztąd powstało zdanie, że we wszystkich takich wypadkach, a zatem prawie zawsze Przełożony obszaru dworskiego, jako osobiście interesowany, wykluczonym jest od sprawowania policyi nad sługami na obszarze dworskim. Ten zarzut wywołał pytanie, jaka władza w takich razach powołaną jest do wykonywania tej gałęzi policyi na obszarze dworskim. Gdy jednak rzecz w praktyce tak się przedstawia, że co do stosunków służbowych na obszarach dworskich, wypadki tego rodzaju, t. j. gdzie Przełożony obszaru dworskiego jest osobą interesowaną, są właściwie regułą, a wypadki odmienne tylko wyjątkowo się wydarzają, przeto powstała w zastosowaniu tych przepisów na obszarach dworskich właściwie kwestya, jaka władza z reguły wykonywać ma przepisy na obszarze dworskim?

Rząd wychodził z zapatrywania, że postanowienie §. 27. lit. g. u. gm. o tyle tylko zmieniło pierwotną kompetencję c. k. politycznych Władz powiatowych do wykonywania tych przepisów, o ile rozchodzi się o wykonywanie onych, a mianowicie o rozstrzyganie powstałych sporów, przez władze „nieuprzedzone“ a jeżeli powołany do rozstrzygania jest osobiście interesowanym, mają napowrót obowiązywać pierwotne postanowienia o kompetencji władz rządowych.

Takie rozwiązanie tej kwestyi sprzeciwia się zasadniczym postanowieniom o mocy obowiązującej ustaw w ogóle (§. 9. kod. cyw.) Jeżeli bowiem postanowieniami art. V-go ustawy z dnia 5. Marca 1862. określającej zasadnicze podstawy urzędzenia gmin i §. 27. lit. g. u. gm. tudzież §. 13. ust. o obsz. dw. uchyloną została kompetencya c. k. politycznych Władz powiatowych do wykonywania tych przepisów, a tylko w §. 13. ust. o obsz. dw. jako jedyny wyjątek od tego ogólnego postanowienia zastrzeżono c. k. politycznej Władzy powiatowej wykonywanie prawa

karania z mocy tych przepisów na obszarze dworskim; — to nie ma najmniejszej podstawy do przypuszczenia, jakoby uchylona powołaniami ustawami kompetencya władz rządowych do wykonywania przepisów, o których mowa, miała napowrót odzyskiwać moc obowiązującą, jeżeli osoba sprawująca władzę przytoczonemi ustawami powołaną do wykonywania tych przepisów, jest osobie interesowaną.

Daleko odpowiedniejszym wydaje się zarządzenie zachodzącej kolizyi przez delegowanie w miejsce władzy sprawowanej przez osobę interesowaną innej równorzędnej władzy. Lecz i ten sposób zarządzenia zachodzącej kolizyi nastęrcza trudności. W pierwszej linii zachodzi pytanie, która z przełożonych władz, czy rządowa, czyli też autonomiczna powołaną być ma do zarządzania delegacyi innej władzy w miejsce interesowanej? Następnie zaś tej nader ważnej okoliczności pomijać nie można, że najczęściej upłynąłby trzydziestodniowy prekluzyjny termin do wytoczenia sporu przed władzą administracyjną, nim nastąpiłaby delegacya. Wobec tego stanu rzeczy musiałoby rozstrzyganie sporów tego rodzaju na drodze administracyjnej, najczęściej stać się wprost niewykonalnem.

Co do sposobu, jakim tej niedogodności i niestosowności zaradzić należałoby, nie przyszło dotąd do porozumienia pomiędzy Rządem a Wydziałem krajowym.

W praktyce zaś rzecz w ten sposób załatwianą bywa, że właściciele obszarów dworskich, jako słuźbodawcy, starają się sprawy ze swoimi słuźgami wydarzające się, jeżeli są mniejszej doniosłości, sami załatwiać przez zastosowanie środków domowej karności, w granicach, w jakich każdy słuźbodawca w ogóle zastosowywać je może przeciw swoim słuźgom. Jeżeli zaś rozchodzi się o sprawę większej doniosłości, udają się przełożeni obszarów dworskich jako słuźbodawcy z zażaleniami swemi do władzy politycznej, lub do Sądów, stosownie do tego, czy przedmiot sporu jest karnej, czy też cywilnej natury.

Poruszywszy sprawę wątpliwości kompetencyjnych winniśmy podnieść, że Rządowi także w innym kierunku nie wydało się dość jasnem postanowienie §. 27. lit. *g.* u. gm. zaliczające policję nad czeladzią i wyrobnikami, niemniej wykonywanie przepisów o czeladzi słuźbnej w poczet spraw własnego zakresu działania gminy. Rząd mniemał, że władzom rządowym i nadal zastrzeżonem zostało wykonywanie przepisów o wyrobnikach, jakkolwiek ministeryalnem rozporządzeniem z dnia 15. Marca 1860. Nr. 73. Dz. u. p. rozciągnięto przepisy regulaminu dla czeladzi słuźbnej także na spory między gospodarzami rolnymi i leśnymi a ich pomocnikami gospodarczymi i dziennymi zarobnikami. Gdy zatem tak sprawowanie policji w ogóle nietylko nad czeladzią, ale także nad wyrobnikami a prócz tego także w szczególności wykonywanie przepisów o czeladzi słuźbnej ministeryalnem rozporządzeniem z dnia 15. Marca 1860. rozszerzone na spory między gospodarzami rolnymi i leśnymi a ich pomocnikami i robotnikami, — zaliczono do własnego zakresu działania gminy; nie może ulegać wątpliwości, że tem samem rozstrzyganie sporów pomiędzy gospodarzami a ich pomocnikami i robotnikami, tudzież wykonywanie odnośnych przepisów, weszło w poczet spraw własnego zakresu działania gminy.

Dla dopełnienia obrazu sprzeczności zachodzących pomiędzy obowiązującemi w tej mierze przepisami, a ich wykonaniem, podnieść należy, że sprawowanie tej gałęzi policji miejscowej przekazaniem zostało w całej pełni gminom miasta Lwowa i Krakowa postanowieniami §. 30. lit. *g.* stat. dla miasta Lwowa i §. 17. lit. *k.* statutu dla miasta Krakowa, pomimo tego jednak dotąd odnośne przepisy w miastach Lwowie i Krakowie wypełniane bywają wyłącznie przez c. k. Dyrekcyę policji.

Z tego przedstawienia rzeczy Wysoki Sejm przekonać się raczy że:

- 1) Przedewszystkiem ze strony Rządu zakwestyonowano, jakie stosunki słuźbowe podlegają powołanym przepisom a mianowicie, czy stosunki i spory pomiędzy gospodarzami wiejskimi, a ich pomocnikami i robotnikami rozstrzygane być mają według niniejszych przepisów, czyli też nie.

- 2) Następnie weszło od czasu wydania przepisów służbowych wiele nowych ogólnych ustaw, z którymi pogodzić się nie dają poszczególne postanowienia tych przepisów; tych zaś ogólnymi ustawami unieważnionych postanowień nie uchylono specjalnymi do tych przepisów odnoszącymi się nowelami. Ztąd powstał ten anormalny stan, że w przepisach służbowych znajdują się postanowienia dotąd formalnie nie uchylone, których jednak zastosowywać nie można. Ten stan rzeczy jest zaś co do tych przepisów tem bardziej nieodpowiednim, im mniej wykształcone organa powołane są do wykonywania tych przepisów, od których trudno wymagać, ażeby ocenić zdołały, które poszczególne postanowienia są wykonalnymi i wykonywane być powinny, których zaś wykonywać nie wolno. Takie mniej wykształcone organa przekonawszy się, iż pewnej części tych przepisów wykonywać nie wolno, tracą ufność i wiarę w moc obowiązującą całych tych przepisów, i nie troszczą się o nie, ani poczuwają się do obowiązku wykonywania onych.
- 3) Prócz tego powstały, jak wyżej przytoczono, nowe stosunki stojące w związku z przedmiotem temi przepisami uregulowanym, a w tych przepisach wcale nieuwzględnione.
- 4) Nadto dalszą słabą stroną tych przepisów jest różnica, która istnieje między niektórymi postanowieniami w byłym okręgu administracyjnym Lwowskim a postanowieniami obowiązującymi w byłym okręgu administracyjnym Krakowskim.
- 5) Wreszcie najważniejszą stroną ujemną w zastosowywaniu tych przepisów są wątpliwości kompetencyjne.

Jeżeli nowa ustawa zdoła zaradzić tym stronom ujemnym obecnie obowiązujących przepisów, położy podstawę do sprężystszego ich wykonywania, a tem samem usunie w znacznej części niedogodności podniesione w sprawozdaniu komisji administracyjnej.

Kraj nasz zresztą wstępując na drogę wydania nowych przepisów w tej mierze nie będzie pierwszym w tym kierunku. Wyprzedziły nas już na tej drodze inne kraje; a mianowicie wydane zostały w tej mierze nowe ustawy:

- a) dla Czech z dnia 7. Kwietnia 1866. L. 11. Dz. u. kr.,
- b) dla Szląska z dnia 25. Marca 1867. Nr. 12. Dz. u. kr.,
- c) dla Górnej Austrii z dnia 1. Marca 1874. Nr. 3. Dz. u. kr.,
- d) dla Karyntyi z dnia 19. Marca 1874. Nr. 14. Dz. u. kr.
- e) dla Niższej Austrii z dnia 22. Stycznia 1877. Nr. 6. Dz. u. kr. i
- f) dla Tyrolu z dnia 22. Stycznia 1879. Nr. 13. Dz. u. kr.

Prócz tego nadesłały nam Salzburski i Bukowiński Wydziały krajowe cenne projekta odnośnych ustaw przez się wygotowane, z których szczególnie Bukowiński pod tym względem na uwagę zasługuje, że oprócz naszego kraju, tylko na Bukowinie istnieją obok gmin wyłączzone i odrębne obszary dworskie, jako samodzielne ciała administracyjne.

W przytoczonych ustawach znajdujemy rozwiązanie wielu kwestyj i wątpliwości przy wykonywaniu tych przepisów zachodzących, a tu powyżej przytoczonych.

Przechodząc do rozwiązania tych wątpliwości i usuwania niedogodności powyżej przytoczonych, podnosimy przedewszystkiem, że kraj nasz jest przeważnie rolniczym. Nieodzowną potrzebą i warunkiem rozwoju ekonomicznego dla kraju naszego jest przeto, ażeby stosunki pomiędzy gospodarzami wiejskimi (tak rolnymi jak lasowymi, Land- und Forstwirthe) a ich pomocnikami w gospodarstwie, tudzież robotnikami, o ile być może jak najdokładniej określone zostały, a zapewniono energiczne wykonywanie odnośnych postanowień, i spieszne załatwianie sporów w drodze administracyjnej, z możliwością unikania rozwlekłej drogi sądowej. Te względy skłoniły Rząd przed laty do wydania ministeryalnego rozporządzenia z dnia 15. Marca 1860. L. 73 Dz. u. p., którem rozciągnięto przepisy o czeladzi służebnej do sporów między gospodarzami wiejskimi, a ich pomocnikami przy gospodarstwie i robotnikami. Te same względy

uznaje Rząd także obecnie za rozstrzygające, gdyż §. 42. ustawy dla Tyrolu na dniu 22. Stycznia 1879. sankcyonowanej przekazuje naczelnikom gmin rozstrzyganie sporów powstałych ze stosunku najmu pomiędzy gospodarzami wiejskimi, a ich pomocnikami przy gospodarstwie i robotnikami („Die Bestimmungen des §. 41 — über die Competenz der Gemeindevorsteher und der „Gerichtsbehörden bei Streitigkeiten — finden auch Anwendung auf Streitigkeiten aus dem Lohn-„verhältnisse zwischen Land- und Forst-Wirthen und ihren land- und forstwirthschaftlichen Tag-„löhnern und Hilfsarbeitern.“) Skutkiem tego rozstrzygane bywają takie spory rozpoczęte w terminie dni 30 przez naczelników gmin, spory zaś po tym terminie wytoczone przez Władze sądowe. Gdy przeto stosunki kraju naszego wymagają nieodzownie, ażeby podaną została możliwość poddawania sporów tego rodzaju pod rozstrzyganie w drodze administracyjnej, a nawet najświeższe ustawodawstwo wykazuje możliwość wydania takiej ustawy, przeto projektujemy umieszczenie odnośnych postanowień w ustawie, mianowicie w §§. 2., 13. i 48., tudzież w Dziale VI. a szczegółowo w jego §§. 52. 58 i 60.

Najważniejszym jest jednak rozwiązanie kwestyi, którym władzom powierzone być ma wykonanie tych przepisów.

Otóż w tej mierze nie widzimy przyczyny, dla której stosownem byłoby odjąć gminom to wykonywanie, zwłaszcza, gdy władzą wykonawczą w gminie jest zwierzchność gminna, więc nie poszczególne osoba, lecz ukonstytuowane ciało, a postanowienie §. 63. u. gm. zaradza możliwej kolizyi w tych wypadkach, w których członek zwierzchności gminnej miałby brać udział w załatwieniu sprawy, tyczącej się jego własnych interesów prywatnych lub też interesów jego żony, albo osób z nim w pierwszym lub drugim stopniu spokrewnionych lub powinowaconych.

Inaczej przedstawia się rzecz na obszarach dworskich, gdzie sprawuje władzę wykonawczą nie ukonstytuowane ciało, lecz poszczególne osoba, — Przełożony obszar dworskiego, — a ten do sprawowania władzy powołany przełożony, zazwyczaj, lub sam jest służbodawcą, lub też zależnym od służbodawcy. — Niepodobnem jest utrzymać nadal taki stan rzeczy, według którego strona interesowana ma być sama władzą wykonawczą w swojej własnej sprawie, sama rozstrzygać swoje własne spory, — stan rzeczy zresztą, który stał się jedną z najgłówniejszych przyczyn, że dotychczasowe przepisy obecnie prawie wcale wykonywanymi nie są, który zatem spowodował w bardzo znacznej części rozpręgnięcie w tych stosunkach, z takim naciskiem podniesione w sprawozdaniu komisji administracyjnej.

Zachodzi zatem nieodzowna potrzeba przekazania wykonywania tych przepisów na obszarach dworskich nie przełożonemu obszarowi dworskiemu, lecz innej władzy.

Tą władzą może być w danych stosunkach tylko Starostwo lub Zwierzchność tej gminy, przy której obszar dworski istnieje.

Starostwa obejmują zazwyczaj dość rozległą przestrzeń, zawierającą wielką liczbę obszarów dworskich od siedziby Starostwa częstokroć o kilka mil oddalonych; dlatego sprawowanie tych przepisów przez Starostwo na wszystkich obszarach dworskich do niego należących, byłoby z jednej strony dla stron nader uciążliwym, wymagając od nich częstego udawania się do siedziby Starostwa, — a z drugiej strony niemniej uciążliwym dla samych Starostw z powodu wielkiej ilości czynności urzędowych, przy załatwianiu spraw tego rodzaju na wszystkich obszarach dworskich, — skutkiem tego byłoby nieodzowne przewlekane załatwianie spraw tego rodzaju, które z samej natury swej energicznie i doraźnie załatwiane być winny. — Dodajmy do tego dalszą okoliczność, że nowe przepisy w tej mierze winny skuteczniej od dotychczasowych zaradzać panującemu rozpręgnięciu w stosunkach służbowych, a tem samem wymagać będą częstszego współdziałania władzy, a dojdziemy do przekonania, że powyżej podniesione dolegliwości i niedogodności musiałyby stać się tem dotkliwsiemi, jeżeliby przekazano Starostwom wykonywanie tych przepisów na obszarach dworskich.

Wszak §fem 38. ustawy z dnia 17. Lipca 1876. Nr. 28. Dz. u. k. o ochronie własności polnej przekazano Zwierzchności gminnej prawo dochodzenia i karania przestępstw polowych popełnionych na obszarze dworskim przy tej gminie istniejącym, a jakkolwiek od wydania tej ustawy siedm lat upłynęło, nie dały się dotąd słyszeć żadne zażalenia z tego powodu.

W podobnem położeniu do naszego kraju znajduje się Bukowina. To też tamtejszy Wydział krajowy wystąpił w tej mierze w projekcie do ustawy dla tamtejszego Sejmu przygotowanym z dwoma odrębnymi wnioskami. Większość projektuje powołać gminy do wykonywania tych przepisów na obszarach dworskich, mniejszość zaś c. k. powiatowe władze polityczne.

Wydział krajowy zastanowiwszy się wszechstronnie nad tą kwestją, i zbadawszy ją wyczerpująco, idzie drogą pośrednią, przychyła się wprawdzie więcej ku takiemu rozwiązaniu sprawy, ażeby Zwierzchnościom gminnym poruczyć wykonywanie tych przepisów na obszarach dworskich, nie czyni tego jednak bezwzględnie, i owszem wprowadza w projekcie przez się przedłożonym pewne zastrzeżenia, uzasadnione naturą rzeczy i obecnymi stosunkami.

Mianowicie rozszerza Wydział krajowy wyjątkowe postanowienie drugiego ustępu §. 61. ust. gm., według którego Naczelnik gminy winien przedłożyć politycznej Władzy powiatowej do poprzedniego zbadania i zatwierdzenia orzeczenie karne, jeżeli odnosi się do duchownych uznanych wyznań religijnych, nauczycieli publicznych, urzędników rządowych lub krajowych zostających w czynnej służbie, członków wysokiego Sejmu, albo osób wchodzących bez wyboru do Rady gminnej, w §. 55 projektowanej ustawy do służbodawców zamieszkałych na obszarze dworskim z tą dalszą modyfikacją, że zwierzchność gminna, jeżeliby zdaniem jej w pewnym wypadku należało zastosować postanowienie karne przeciw służbodawcy zamieszkałemu na obszarze dworskim, przestać winna na doniesieniu o tym stanie rzeczy c. k. politycznej Władzy powiatowej, która na podstawie tego doniesienia przeprowadzi rozprawę i wyda orzeczenie.

Prócz tego zastrzega projekt przez nas przedłożony w §. 60. w pewnych nagłych wypadkach stronie interesowanej prawo udania się do c. k. politycznej Władzy powiatowej o zastosowanie niniejszych przepisów w takim wypadku, jeżeliby Zwierzchność gminna nie załatwiła sprawy w pewnym prekluzyjnym terminie od wytoczenia jej przed nią.

Co do miast stołecznych Lwowa i Krakowa nie zdołaliśmy dopatrzeć żadnych takich wyjątkowych stosunków, które wymagałyby odrębnych postanowień. — Sądzymy i owszem, że łatwość przesiedlania się do nich i napowrót wymaga, ażeby książki służbowe wydawane w tych miastach i w reszcie kraju były zupełnie jednakowemi, i stosunek sług w miastach stołecznych nie różnił się pod względem prawnym od stosunku sług w kraju.

Natomiast nie zachodzi potrzeba jednolitości organów powołanych do wykonywania tych przepisów w stołecznych miastach i w kraju. — Przeciwnie, miasta Lwów i Kraków mając od lat kilku w statutach swoich zastrzeżone prawo do wykonywania we własnym zakresie działania przepisów w mowie będących, nie starały się dotąd o objęcie wykonywania owych.

Ztąd okazuje się, że legalne reprezentacye miast same uznały za stosowne i odpowiedzialne, ażeby te przepisy jak przedtem tak też i nadal pełnione były przez c. k. Dyrekcyę policyi, — równie jak to dzieje się we wszystkich większych miastach monarchii, mianowicie, o ile nam wiadomo, we Wiedniu, w Pradze, Tryeście, Bernie, Insbruku i Ołomuńcu. Dlatego nie projektujemy w tej mierze żadnej zmiany.

W ogóle przyjął Wydział krajowy za zasadę przy projekcie niniejszem przedłożonym, utrzymywać nadal w mocy obowiązującej, o ile możebnem, stosunki istniejące, w które społeczeństwo kraju wżyło się, i zmienia je tylko o tyle, ile tego wymaga nieodzowna potrzeba lub oczywista korzyść, stara się nadto określić nowe stosunki w dotychczasowych przepisach nie uwzględnione (§§. 5 i 28), porządkowuje podług pewnego z góry obmyślanego systemu poszczególne

przepisy i układa je w jedną całość, ułatwiając przegląd i odnalezienie w razie zachodzącej potrzeby pewnego poszczególnego postanowienia, stara się usunąć wątpliwości i niejasności, a uczynić wydane przepisy ścisłszymi i łatwiejszymi do wykonania, szczególną baczność zaś zwrócił na książki służbowe, projektując z jednej strony dokładniejszy i bardziej wyczerpujący układ tych książek, a podnosząc z drugiej strony ich ważność i doniosłość przy ocenianiu stosunku służbowego, i starając się usilnie doprowadzić do tego, ażeby niemożliwem było służenie bez książki służbowej.

Wywiązując się przeto z zawezwania otrzymanego uchwałą z dnia 21. Października 1882. Wydział krajowy wnosi:

Al. A. „Wysoki Sejm raczy uchwalić ustawę pod **A** załączoną.“

Z Rady Wydziału krajowego królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z W. Ks. Krakowskiem.

We Lwowie dnia 20. Lipca 1883.

Marszałek krajowy:

Dr. Mikołaj Zyblikiewicz.

Sprawozdawca:

Dr. Franciszek Smolka

Członek Wydziału krajowego.

U s t a w a

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, ustanawiająca przepisy o stosunkach sług i najmie robotników do wiejskiego gospodarstwa.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wydaję załączone przepisy o stosunkach sług i rozporządzam jak następuje:

Art. I.

Przepisy o stosunkach sług zawarte w tej ustawie wejdą w życie po upływie 60 dni od dnia ich obwieszczenia.

Art. II.

Każdy sługa winien zaopatrzyć się najdalej do roku od dnia obwieszczenia tej ustawy w nową książkę służbową wydaną na podstawie tych przepisów.

Równocześnie z wydaniem nowej książki służbowej, stwierdzi Władza wydająca nową książkę służbową tę okoliczność na dotychczasowej książce, która traci przez to prawną moc, i od tej chwili służyć może jedynie jako świadectwo służby za czas upłyniony.

Art. III.

Z dniem wejścia w życie przepisów zawartych w tej ustawie, tracą moc obowiązującą wszelkie dawniejsze w tej mierze wydane rozporządzenia i przepisy, a mianowicie:

- a) rozporządzenie prezydyalne c. k. Namiestnictwa z dnia 1. Lipca 1857 L. 37321. N. 12. Część II. Dz. ust. i rozp. kr. dla lwowskiego

- okręgu administracyjnego, zawierające pro-
wizoryczny regulamin dla ludzi służbowych
w lwowskim okręgu administracyjnym ;
- b) rozporządzenie Prezydyum krajowego z dnia
11. Marca 1855 N. 14. Dz. u. i rozp. kr. dla
krakowskiego okręgu administracyjnego, za-
wierające tymczasowe urządzenie klasy słu-
żących dla zarządu krakowskiego obrębu,
z wyjątkiem głównego miasta Krakowa ;
- c) rozporządzenie Prezydyum krajowego z dnia
4. Lipca 1857 Nr. 18. Dz. u. kr. dla kra-
kowskiego okręgu administracyjnego, zawie-
rające tymczasowe urządzenie klasy służą-
cych dla głównego miasta Krakowa, wreszcie
- d) wszelkie z temi rozporządzeniami w związku
będące przepisy.

B W B T

Art. IV.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam Mo-
jemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Art. I.

Przepisy o stanoach słu-
żących w tym rozporządzeniu
są obowiązujące od dnia
ich ogłoszenia.

Art. II.

Każdy słu-
żący w tym rozporządzeniu
ma być obowiązany do
wykonywania swoich
obowiązków z należytą
starannością i z
zachowaniem tajemnicy
państwowej.

Art. III.

Należy wejść w życie
z dniem ogłoszenia
tego rozporządzenia
w Dzienniku Państwa
i w Dzienniku
Krajowym.

PRZEPISY

o stosunkach sług i najmie robotników do wiejskiego gospodarstwa.

Dział I.

Postanowienia ogólne.

§. 1.

Słudzy.

Sługą jest, ktokolwiek najmuje się na pewny okres czasu lub też w oznaczonych perjodycznie powtarzających się ustępach czasu do pełnienia prywatnych usług, nie wymagających ani wyższego ani zawodowego wykształcenia.

Do rzędu sług zalicza się zatem przy zastosowaniu niniejszych przepisów także:

- a) pomocników przy wiejskiem gospodarstwie (bądźto rolnem, bądź leśnem) obowiązanych do pełnienia służby nie co dzień wprawdzie; lecz w pewnej oznaczonej ilości dni w tygodniu lub miesiącu,
- b) robotników najmujących się na czas pewnego rodzaju robót przy gospodarstwie wiejskiem n. p. do żniwa, na sianokosy i t. p.

Natomiast nie są sługami według pojęcia niniejszych przepisów pomocnicy handlowi, przemysłowi i rekodzielnicy, ani robotnicy we fabrykach i kopalniach.

§. 2.

Robotnicy przy gospodarstwie wiejskiem.

Stosunek najmu robót pomiędzy gospodarzami wiejskimi a wynajmującymi się robotnikami podpada także niniejszym przepisom.

Dział II.

Dotychczasowe przepisy dla okręgu administracyjnego

Powstanie stosunku służbowego.

Lwowskiego.

§. 1.

Umowa o służbę przychodzi do skutku za pomocą ugody, otrzymującej zaraz zupełną ważność, skoro słuźbodawca i słuźga upewnili się wzajemnie, ów, że go przyjmuje, a ten, że chce w służbę wstąpić.

Krańowskiego.

§. 1.

Umowa o służbę staje się ważną przez dany przez słuźbodawcę, a przyjęty przez słuźącego zadatek.

§. 3.

Zawarcie umowy.

Stosunek słuźbowy powstaje przez ustne lub pisemne zawarcie umowy słuźbowej.

§. 4.

Zadatek.

Zadatek danym być może słuźdze przy zawarciu umowy. Dany zadatek wlicza się w służbę, jeżeli nie postanowiono odmiennie.

§. 5.

Warunki umowy.

Warunki umowy słuźbowej zależą od obopólnego układu.

Warunki jednak niezgodne z przyzwoitą domową karnością, lub sprzeciwiające się ustawom, są nieważne.

Nadto ulegną karze tak słuźbodawca jak słuźga za ustanawianie takich warunków.

Również nieważną jest umowa słuźbowa, o ile niemożliwem czyni zadośćuczynienie obowiązkowi uczęszczania do szkoły.

Tak słuźbodawca, jako też prawny zastępca słuźgi ulegają stosownej karze za zawarcie takiej umowy.

Niewłasnowolnych zastępują ich prawni zastępcy przy zawieraniu umowy słuźbowej.

Lwowskiego.

§. 1.

Umowa o służbę przychodzi do skutku za pomocą ugody, otrzymującej zaraz zupełną ważność, skoro słuźbodawca i słuźga upewnili się wzajemnie, ów, że go przyjmuje, a ten, że chce w służbę wstąpić.

Krańowskiego.

§. 1.

Umowa o służbę staje się ważną przez dany przez słuźbodawcę, a przyjęty przez słuźącego zadatek.

§. 3.

Zawarcie umowy.

Stosunek słuźbowy powstaje przez ustne lub pisemne zawarcie umowy słuźbowej.

§. 4.

Zadatek.

Zadatek danym być może słuźdze przy zawarciu umowy. Dany zadatek wlicza się w służbę, jeżeli nie postanowiono odmiennie.

§. 5.

Warunki umowy.

Warunki umowy słuźbowej zależą od obopólnego układu.

Warunki jednak niezgodne z przyzwoitą domową karnością, lub sprzeciwiające się ustawom, są nieważne.

Nadto ulegną karze tak słuźbodawca jak słuźga za ustanawianie takich warunków.

Również nieważną jest umowa słuźbowa, o ile niemożliwem czyni zadośćuczynienie obowiązkowi uczęszczania do szkoły.

Tak słuźbodawca, jako też prawny zastępca słuźgi ulegają stosownej karze za zawarcie takiej umowy.

Niewłasnowolnych zastępują ich prawni zastępcy przy zawieraniu umowy słuźbowej.

Lwowskiego.

§. 1.

Umowa o służbę przychodzi do skutku za pomocą ugody, otrzymującej zaraz zupełną ważność, skoro słuźbodawca i słuźga upewnili się wzajemnie, ów, że go przyjmuje, a ten, że chce w służbę wstąpić.

Krańowskiego.

§. 1.

Umowa o służbę staje się ważną przez dany przez słuźbodawcę, a przyjęty przez słuźącego zadatek.

§. 3.

Zawarcie umowy.

Stosunek słuźbowy powstaje przez ustne lub pisemne zawarcie umowy słuźbowej.

§. 4.

Zadatek.

Zadatek danym być może słuźdze przy zawarciu umowy. Dany zadatek wlicza się w służbę, jeżeli nie postanowiono odmiennie.

§. 5.

Warunki umowy.

Warunki umowy słuźbowej zależą od obopólnego układu.

Warunki jednak niezgodne z przyzwoitą domową karnością, lub sprzeciwiające się ustawom, są nieważne.

Nadto ulegną karze tak słuźbodawca jak słuźga za ustanawianie takich warunków.

Również nieważną jest umowa słuźbowa, o ile niemożliwem czyni zadośćuczynienie obowiązkowi uczęszczania do szkoły.

Tak słuźbodawca, jako też prawny zastępca słuźgi ulegają stosownej karze za zawarcie takiej umowy.

Niewłasnowolnych zastępują ich prawni zastępcy przy zawieraniu umowy słuźbowej.

Lwowskiego.

§. 1.

Umowa o służbę przychodzi do skutku za pomocą ugody, otrzymującej zaraz zupełną ważność, skoro słuźbodawca i słuźga upewnili się wzajemnie, ów, że go przyjmuje, a ten, że chce w służbę wstąpić.

Krańowskiego.

§. 1.

Umowa o służbę staje się ważną przez dany przez słuźbodawcę, a przyjęty przez słuźącego zadatek.

§. 3.

Zawarcie umowy.

Stosunek słuźbowy powstaje przez ustne lub pisemne zawarcie umowy słuźbowej.

§. 4.

Zadatek.

Zadatek danym być może słuźdze przy zawarciu umowy. Dany zadatek wlicza się w służbę, jeżeli nie postanowiono odmiennie.

§. 5.

Warunki umowy.

Warunki umowy słuźbowej zależą od obopólnego układu.

Warunki jednak niezgodne z przyzwoitą domową karnością, lub sprzeciwiające się ustawom, są nieważne.

Nadto ulegną karze tak słuźbodawca jak słuźga za ustanawianie takich warunków.

Również nieważną jest umowa słuźbowa, o ile niemożliwem czyni zadośćuczynienie obowiązkowi uczęszczania do szkoły.

Tak słuźbodawca, jako też prawny zastępca słuźgi ulegają stosownej karze za zawarcie takiej umowy.

Niewłasnowolnych zastępują ich prawni zastępcy przy zawieraniu umowy słuźbowej.

§. 3.

Gdzie w tym regulaminię służby wzmianka o słuźbodawcy, właściwie postanowienia odnoszą się także do jego zastępcy, o ileby z nich poszczególne według natury rzeczy wyłącznie tylko do słuźbodawcy się nie stosowały.

§. 4.

Jeżeli sługa przyrzekł kilku słuźbodawcom wstąpienie do słuźby, tedy obowiązany jest wstąpić do tego, któremu najpierw dał przyrzeczenie bez względu na to, czyli wziął zadatek lub nie. — Jeżeli zaś dano zadatek, sługa temu słuźbodawcy, od którego zadatek przyjął, jeżeli tenże o wcześniejszej zgodzie nie wiedział, ma otrzymany zadatek zwrócić, i szkodę, jakaby się wykazała, wynagrodzić. Oprócz tego należy go obłożyć stosowną karą. Jeżeli zaś przytem dopuści się jakowej czynności prawem karnem zabronionej, tedy z nim stosownie do tego postąpić potrzeba.

Słuźbodawca wiedzący o wcześniejszej zgodzie podpada także stosownej karze i traci prawo do danego zadatku. Wszakże takowy przez sługę zwrócony i w c. k. Dyrekcji policji a względnie Urzędzie powiatowym (§. 39) na dobroczynne cele sług (§. 43.) złożony być ma.

§. 3.

Wszystko co w niniejszem urządzeniu o słuźbodawcy jest powiedziane, ściąga się równie i do jego zastępcy, o ile niektóre poszczególne postanowienia podług natury rzeczy, wyłącznie tylko do osoby słuźbodawcy się nie odnoszą.

§. 4.

Słuźący, który od kilku słuźbodawców przyjął zadatek, winien pójść do słuźby do tego, od którego najpierw powziął zadatek.

Drugim słuźbodawcom, jeżeli ci o jego wcześniejszej ugodzie nie wiedzieli, słuźący powinien zadatek zwrócić, i szkodę udowodnioną wynagrodzić jest obowiązany.

Prócz tego ulega stosownej karze.

Jeżeli przy tem stanie się winnym czynu przepisami karnymi objętego, według tychże z nim postąpić należy.

Słuźbodawca, który wiedział o wcześniejszej ugodzie ulega również stosownej karze, oraz traci prawo do danego zadatku, jednakowoż słuźący zadatek zwrócić winien i ten do kasy gminnej (§. 43) wpłynąć ma.

§. 6.

Zastępca słuźbodawcy.

Wszystkie postanowienia niniejszych przepisów o słuźbodawcy odnoszą się także do jego zastępcy — z jedynym wyjątkiem takich, które z samej natury rzeczy odnoszą się wyłącznie tylko do osoby samego słuźbodawcy.

§. 7.

Równoczesne przyjęcie kilku słuźb.

Równoczesne przyjmowanie słuźby u kilku słuźbodawców jest zakazane, jeżeli słuźbodawcy nie zgodzą się na to wyraźnie.

Słuźbodawca ma prawo żądać natychmiast przy zawarciu umowy złożenia książki słuźbowej lub przynajmniej okazania jej, gdyby jeszcze złożoną była u innego słuźbodawcy, i uwidocznienie w niej, pod jakimi warunkami zawarł umowę słuźbową.

Jeżeliby sługa zawrzeć miał umowę słuźbową z kilkoma słuźbodawcami, a słuźbodawcy nie godzili się na równoczesne pełnienie kilku słuźb; sługa obowiązany jest wstąpić do słuźby u tego słuźbodawcy, u którego złożoną jest książka słuźbowa, — a gdyby książka słuźbowa u żadnego z nich nie była złożoną, u tego ze słuźbodawców, z którym zawarta umowa najpierw uwidoczniona, jest w książce słuźbowej. — W razie niewidocznienia żadnej umowy w książce słuźbowej rozstrzyga w tej mierze pierwszeństwo zawarcia umowy słuźbowej, bez względu na dany zadatek.

Jeżeli słuźbodawca, do którego sługa nie wstępuje, nie jest współwinnym zawarcia przez sługę równocześnie kilku umów słuźbowych, ma prawo żądać od sługi wynagrodzenia szkody, lub też, gdyby dał zadatek, wymagać zwrócenia podwójnego zadatku. — Prócz tego podpada sługa stosownej karze.

Słuźbodawca, któremu było wiadomem, że sługa już zawarł inną umowę słuźbową, nie tylko niema prawa do wynagrodzenia szkody, ani do podwójnego zadatku, ale nadto ulegnie stosownej karze. — Podwójny zadatek przez sługę złożony się mający, wpływa w takim razie do kasy gminnej na rzecz miejscowych ubogich.

§. 5.

Kto sługę uwodzi, ażeby do ugodzonej już służby nie wstąpił, lub służbę, w którą już wstąpił, wypowiedział albo opuścił, podpada stosownej karze i odpowiada za szkodę służbodawcy przez to wyrządzoną.

§. 40.

Kto się stręczeniem sług jako zarobkowaniem trudni, ulega stosownej karze.

Ażeby jednak ułatwić umieszczenie służących w służbie, tudzież wynalezienie osób szukających służby, mają w stołecznem mieście Lwowie od c. k. Dyrekcji Policji, na prowincyi zaś od urzędów powiatowych sporządzone być do przejrzania rejestra, w których sługi szukające służby i służbodawcy zgłaszający się o służących spisywani będą.

§. 6.

Po zawartej ugodzie służbowej, służbodawca w oznaczonym czasie sługę przyjmując, ten zaś do służby stanąć jest obowiązany.

§. 7.

Jeżeli służbodawca wzbrania się przyjmując sługę, tedy traci zadatek, jeżeli go dał, słuźde zaś zasługę i wyżywienie za ćwierć roku, jeżeli służba stosownie do ugody rok jeden trwać miała, w każdym zaś innym razie za miesiąc wynagrodzić powinien. Może jednak służbodawca z tych samych powodów od ugody odstąpić, z których byłby upoważnionym odprawić sługę przed upływem czasu służby.

Jeżeli służbodawca z powodu jakiego zdarzenia w jego osobie lub stosunków gospodarskich nie może przyjmując sługi, tedy o tem go natychmiast uwiadomić, i nie tylko mu dany zadatek zostawić, lecz także, jeżeli ugoda służbowa przez rok trwać miała, zapłatę za miesiąc, w każdym in-

§. 5.

Kto służącego uwodzi, aby do przyjętej już służby nie stawił się, lub aby służbę, w której się już znajduje, wypowiedział, albo opuścił, ulega stosownej karze i odpowiada za szkodę wyrządzoną przez to służbodawcy.

§. 40.

Kto się doprowadzaniem służących jako sposobem zarobkowania trudni, ulega stosownej karze.

W celu zaś ułatwienia umieszczenia służących w służbie niemniej znalezienia tych, którzy służby szukają, ma być w miejscu urzędowania przełożonego gminy sporządzony do przejrzania rejestr, w który szukający służby służący i służbodawcy, którzy o służących się zgłaszają, wypisani być mają.

§. 6.

Po zawartej umowie służbowej służbodawca w oznaczonym czasie służącego przyjmując, ten zaś do służby stanąć jest obowiązany.

§. 7.

Służbodawca niechcący przyjmując służącego traci dany zadatek i prócz tego obowiązany jest dać służącemu zasługę i wyżywienie przez kwartał, jeżeli służba według ugody rok cały trwać miała, w każdym innym razie zaś przez jeden miesiąc.

Służbodawca jednakowoż z tych samych powodów od umowy ustąpić może, z których służącego przed upływem czasu służby oddalić ma prawo. W tym razie należy się służbodawcy zwrot zadatku.

Jeżeli służbodawca z powodu jakiego wydarzonego wypadku odnoszącego się do jego osoby lub do jego stosunków gospodarskich służącego przyjmując nie może, winien o tem niezwłocznie uwiadomić służącego i temuż nie tylko

§. 8.

Odmawianie sługi.

Kto sługę namawia, żeby nie stawił się do służby, którą przyjął, albo też, żeby wypowiedział lub opuścił służbę bez uzasadnionej przyczyny,— ulega stosownej karze, a nadto staje się odpowiedzialnym służbodawcy za szkodę przez to wyrządzoną.

§. 9.

Stręczenie sług.

Kto trudni się stręczeniem sług, jako przedsiębiorstwem, nie otrzymawszy na to zezwolenia właściwej władzy, ulega karze.

Jednak także osoby upoważnione do stręczenia sług, podpadają stosownej karze jeżeli:

- a) namawiają sługę do niestawienia się do przyjętej służby, albo też do wypowiedzenia lub opuszczenia służby, w której znajdują się, lub jeżeli
- b) stręczą sługi, nieopatrzone w książki służbowe.

§. 10.

Obowiązek rozpoczęcia przyjętej służby.

Po zawarciu umowy służbowej obowiązani są w oznaczonym czasie, służbodawca przyjmując sługę, sługa zaś wstąpić do służby.

§. 11.

Nieprzyjęcie sługi.

Służbodawca może jednak jednostronnie odstąpić od umowy, i może nie przyjmując sługi do służby, jeżeli zajdą okoliczności, z powodu których miałyby prawo wydalić sługę ze służby przed upływem umówionego czasu trwania służby (§. 30.)

Służbodawca ma nadto prawo, żądać i w takim razie zwrotu danego zadatku.

Jeżeli służbodawca nie może przyjmując sługi z powodu wypadku stojącego w związku z osobą służbodawcy, lub z jego gospodarstwem, winien niezwłocznie uwiadomić o tem sługę, pozostawić dany zadatek, a nadto wypłacić mu zasługę za miesiąc, przy służbie całorocznej, przy krótszej zaś za dni czternaście.

W każdym innym razie zaś traci służbodawca nie przyjmując sługę, zaliczony zadatek, a winien nadto zapłacić słuźde zasługę i war-

nym zaś razie zapłatę czternastodniową wyliczyć powinien.

§. 8.

Jeżeli sługa wzbrania się wstąpić w służbę, to go stosownie do zachodzących okoliczności ukarać, i na żądanie służbodawcy nawet użyciem środków przymusowych do wstąpienia do służby zniewolić potrzeba.

Służbodawcy wolno jednak także w tym przypadku od ugody odstąpić i oprócz zwrotu danego zadatku żądać wynagrodzenia wynikającej ztąd dla niego szkody.

Jeżeli sługa dla przeszkód nie z jego winy pochodzących a dłużej trwających do służby stawić się nie może, służbodawca na zwrocie danego zadatku poprzestać musi. Jeżeli zaś przeszkoda jest tylko chwilowa, sługa po usunięciu takowej na żądanie służbodawcy do służby wstąpić obowiązany.

powięty zadatek zostawić, ale nadto, jeżeli umowa służbowa na rok zawartą była, zapłacić miesięczne, w każdym zaś innym razie czternastodniowe zasługi.

§. 8.

Służący, któren do służby stawić się nie chce, ulega karze według okoliczności, i na żądanie służbodawcy do stawienia się do służby nawet środkami przymuszającymi zniewolony być powinien. Jednakowoż służbodawca w takim razie od umowy odstąpić i prócz zwrócenia zadatku jeszcze wynagrodzenia wynikłej z tego powodu szkody żądać może.

Jeżeli wskutek nie z własnej winy pochodzących a dłużej trwających przeszkód, służący do służby stawić się nie może, wtedy służbodawca na zwrocie zadatku poprzestać musi.

Gdy zaś przeszkoda jest tylko chwilowa, służący po usunięciu tejże na żądanie służbodawcy do służby stawić się jest obowiązany.

tość wiktury za trzy miesiące przy służbie całorocznej, przy krótszej zaś za miesiąc.

§. 12.

Niewstąpienie do służby.

Równie i sługa może jednostronnie odstąpić od umowy i nie stawić się do służby, jeżeli zajdą okoliczności, z powodu których miały prawo oddalić się ze służby przed upływem umówionego czasu trwania służby (§. 31.)

Jeżeli sługa nie może stawić się do służby z powodu przeszkód wynikłych nie z jego własnej winy a widocznie przez dłuższy czas trwać mających, winien natychmiast uwiadomić o tem służbodawcę, i zwrócić mu otrzymany zadatek. Gdyby jednak przeszkoda wkrótce usuniętą została, obowiązany jest wstąpić do służby po jej usunięciu, jeżeliby służbodawca tego wymagał.

Zresztą każdy sługa, nie jawiący się do służby ulega karze, a nadto na żądanie służbodawcy przynaglony będzie nawet środkami przymusowymi do stawienia się do służby. Służbodawcy wolno jednak odstąpić w takim razie od umowy i poprzestać na zwrocie zadatku i wynagrodzeniu doznanej szkody, względnie na wypłacie podwójnego zadatku.

§. 13.

Obowiązek robotnika stawienia się do roboty.

Robotnik, który najał się do roboty przy gospodarstwie wiejskiem (§. 2), obowiązany jest stawić się do roboty w oznaczonym czasie.

Jeżeli nie stawi się do roboty w umówionym czasie, ani udowodni zajścia przeszkody, czyniącej mu niemożliwym stawienie się do roboty, ulega robotnik karze a prócz tego przynaglony będzie na żądanie gospodarza nawet środkami przymusowymi do stawienia się do roboty. Gospodarzowi wolno jednak odstąpić w takim razie od zawartej umowy i poprzestać na zwrocie danego zadatku lub zapłaty z góry zaliczonej, i żądać stosownego wynagrodzenia za szkodę przez to wyrządzoną.

Dział III.

Prawa i obowiązki w czasie służby.

§. 9.

Czas trwania służby oznacza się co do sług przyjętych do robót gospodarstwa wiejskiego na rok jeden, co do innych zaś sług na trzy miesiące, — od tego postanowienia można wprawdzie za pomocą szczególnej umowy odstąpić, wszakże umowa taka za pomocą pisemnej ugody, albowież w stołecznem mieście Lwowie w obec c. k. Dyrekcji policyi, w miejscach, gdzie jest Urząd powiatowy, wobec takowego, w innych zaś miejscach w obec przełożonego gromady (gminy) zdziałaną być powinna, inaczej by bowiem żadnego na to nie miano względu; ugoda ta ma być także wyrażoną w książce służbowej i stwierdzoną podpisaniem nazwisk.

§. 10.

Sługa jest obowiązany względem swego służbodawcy do posłuszeństwa, wierności, uszanowania, baczności i otwartości. Powinien on obchodzić się przyzwoicie z osobami do służbodawcy należącymi, żyć w zgodzie z współzawodniczką i wstrzymywać się od wszelkich kłótni, plotek i obmowy przeciw służbodawcy lub jego rodzinie.

Tenże ma stosować się do porządku domowego, przez służbodawcę zaprowadzonego, a rozkazy, napomnienia i nagany ze strony służbodawcy, powinien z uszanowaniem i skromnością przyjmować.

§. 9.

Czas trwania służby względem służących, do robót wiejskiego gospodarstwa przyjętych na rok jeden, a względem innych służących na trzy miesiące oznacza się, od tego postanowienia jednak przez szczególną umowę odstąpić można.

Taka umowa wszakże pisemnie, lub wobec przełożonego gminy, zdziałaną być winna, gdyż w przeciwnym razie uwzględnioną nie będzie.

§. 10.

Służący powinien służbodawcy posłuszeństwo, pilność, wierność, uszanowanie, baczność i prawdę.

Tenże z należącymi do służbodawcy przyzwoicie, a z towarzyszami służby zgodnie obchodzić się, jak niemniej od wszelkiej kłótni, plotek i rozszerzania niekorzystnych wieści o służbodawcy lub jego rodzinie wstrzymywać się powinien.

Porządkowi domowemu, jaki przez służbodawcę jest oznaczony, ulegać, rozkazy zaś, napomnienia i skarcenie służbodawcy z uszanowaniem i skromnością przyjmować ma.

§. 14.

Czas trwania służby.

Czas trwania służby dla sług przyjętych do gospodarstwa wiejskiego oznacza się na rok, dla innych sług zaś na trzy miesiące.

Jeżeli stosunek służbowy przy rocznej służbie na sześć tygodni, a przy krótszej służbie na 14 dni przed upływem czasu trwania służby wypowiedzianym nie zostanie, bądź to przez służbodawcę, bądź przez sługę; przedłuża się milcząco w stosunek służbowy na taki sam przeciąg czasu, na jaki pierwotnie zawartą była umowa służbowa (§. 29.)

Wszelkie odmienne postanowienia tak co do czasu trwania służby jakoteż co do milczącego odnawiania stosunku służbowego i do wypowiedzania go, tylko wówczas będą uważane za ważne, jeżeli je wciągnięto do książki służbowej, lub wyrażono w pisemnym układzie.

§. 15.

Obowiązki sługi.

Sługa staje się przez wstąpienie do służby członkiem koła domowego służbodawcy, i podlega odtąd jego szczegółowemu dozоровi.

Sługa obowiązany jest być dla służbodawcy swego wiernym, posłusznym, uległym, pilnym w wypełnianiu obowiązków, winien okazywać służbodawcy uszanowanie i przychylność, winien być baczny i troskliwy o jego dobro, szczerym i otwartym w odpowiedziach na zadane zapytania, winien przestrzegać porządku i czystości.

Wobec członków rodziny służbodawcy i innych do niego należących winien sługa postępować ulegle i z uszanowaniem, żyć w zgodzie z innymi sługami, a wystrzegać się bacznie wszelkich kłótni, plotek i obmawiań w ogóle, a mianowicie służbodawcy i jego rodziny. Sługa winien stosować się do domowego porządku, przez służbodawcę ustanowionego, a przyjmować ulegle, z uszanowaniem i skromnością wszelkie rozkazy, napomnienia i karcenia służbodawcy.

§. 11.

Sługa jest obowiązany wszelkie usługi, do których się ugodził, niemniej wszelkie, które pod umówionymi słusznymi i rozsądnymi rozumianiami być mogą, podług zarządzenia słuźbodawcy punktualnie i ochoczo wypełniać. W sporach między sługami, który z nich ma pewną robotę lub pewną usługę pełnić, rozstrzyga jedynie wola słuźbodawcy. Nawet do pewnych tylko zatrudnień przyjęty słuźący powinien na żądanie słuźbodawcy inne usługi na siebie przyjmując, jeżeli przeznaczona do tychże czeladź chorobą, lub czem innym jest przeszkodzona, lub jeżeli inne okoliczności, n. p. nieodwłoczne roboty w polu konieczne tego wymagają.

Słudze nie wolno w żaden sposób uchylać się od roboty w dnie świąt zniesionych. W niedzielę i święta uroczyste mają być wykonane zwykle domowe, tudzież te roboty, których bez niebezpieczeństwa odkładać nie można. Przez to jednak nie powinno cierpieć bywanie na nabożeństwie.

§. 12.

Bez pozwolenia słuźbodawcy nie wolno słudze poruczone sobie zatrudnienie zdawać komu innemu do wykonania. Nie wolno mu bez pozwolenia słuźbodawcy w własnych sprawach oddalać się z domu, ani bawić nad czas pozwolony.

Przeciwno zakazowi słuźbodawcy nie wolno słudze przyjmować odwiedzin w ogóle lub od pewnych osób, a zakazano pod karą surową bez zezwolenia słuźbodawcy kogokolwiek przyjmować na nocleg.

§. 11.

Słuźący jest obowiązany wszelkie usługi, do których się ugodził, jak niemniej i te, których pod umówionymi podług słuszności i rozsądku dorozumiewać się można, chętnie i punktualnie podług zarządzeń słuźbodawcy wykonywać. Sprzeczek między słuźącymi, który do jakiej roboty lub jakiego rodzaju usługi jest obowiązany, rozstrzyga jedynie wola słuźbodawcy. Nawet słuźący do pewnych tylko czynności przyjęty, na żądanie słuźbodawcy, inne usługi wykonywać jest obowiązany, jeżeli tychże przyjęta czeladź dla słabości lub innej przyczyny wykonać nie może lub jeśli inne okoliczności, jak n. p. pilna robota w polu, nieodzownie tego wymagają.

W dni świąt zniesionych słuźący od roboty uchylać się nie może. W dni niedzielne i święta uroczyste podejmowane być mają wszelkie roboty domowe i te, które bez niebezpieczeństwa odłożone być nie mogą. Przez to jednakże uczęszczanie na nabożeństwo cierpieć nie powinno.

§. 12.

Niewolno słuźącemu poruczonej mu roboty bez zezwolenia słuźbodawcy drugiemu słuźącemu dać do wykonania.

Nie powinien bez zezwolenia słuźbodawcy dla własnych interesów z domu się wydaleć, ani też bawić nad czas mu pozwolony. Słuźącemu nie wolno wbrew zakazowi słuźbodawcy w ogóle lub też pewnych tylko osób odwiedzin przyjmować, a pod surową karą udzielanie komu noclegu bez pozwolenia słuźbodawcy wzbronionem zostaje.

§. 16.

Sługa jest obowiązany spełniać ochoczo i dokładnie, podług zarządzeń słuźbodawcy nie tylko te usługi do których wyraźnie się ugodził, ale także wszelkie takie usługi, które zazwyczaj słusznymi zaliczają się do obowiązków słuźby tego rodzaju, jaką przyjął. Spory pomiędzy sługami o to, który z nich ma wykonać pewną robotę lub usługę, rozstrzyga jedynie wola słuźbodawcy. Nawet sługa przyjęty li tylko do pewnych ściśle określonych zajęć, winien spełniać na wezwanie słuźbodawcy usługi innego rodzaju, jeżeli sługa przeznaczony do pełnienia tych usług nie może ich spełniać z powodu choroby lub innej przeszkody, albo też jeżeli tego nieodzownie wymagają inne okoliczności, n. p. pilna robota w polu. Samowolne uchylanie się od roboty, upoważnia słuźbodawcę, nietylko do wydalenia sługi ze słuźby, ale także do najęcia kogokolwiek innego do wykonania tej roboty, a potrącenia słudze ze zasług wydatku z tego powodu poniesionego.

Słuźący nie może uchylać się od roboty w dnie świąt zniesionych, ani w święta wyznań, do których sługa nie należy.

Nawet w Niedzielę i święta uroczyste swego wyznania winien sługa wypełniać zwykle roboty domowe, tudzież takie nadzwyczajne, których nie można odkładać bez niebezpieczeństwa.

Te wszystkie zajęcia nie powinny jednak przeszkadzać bywaniu na nabożeństwie w Niedziele i święta.

Słuźbodawca oznacza czas i kolej udawania się na nabożeństwo.

§. 17.

Sługa winien sam wykonywać roboty sobie poruczone. Tylko za zezwoleniem słuźbodawcy może poruczać je innym sługom lub obcym osobom do wykonania.

Sługa może tylko za zezwoleniem słuźbodawcy wydaleć się z domu dla swoich własnych interesów i winien powracać do domu w czasie przez słuźbodawcę oznaczonym.

Słudze nie wolno pod odpowiedzialnością i surową karą bez wyraźnego zezwolenia słuźbodawcy, przyjmować kogokolwiek na nocleg. Słuźbodawca ma nadto prawo, zakazać słudze przyjmować odwiedzin, bądź to od kogokolwiek w ogóle, bądź też od pewnych oznaczonych osób.

§. 14.

Sługa powinien przy każdej sposobności mieć staranie o dobro służbodawcy swego, i według sił swoich odwracać od niego uszczerbek i szkodę. W szczególności ostrożnie ma się obchodzić z ogniem i światłem, zaniechać palenia tytoniu w stodołach, stajniach, na strychach lub innych pod względem ognia niebezpiecznych miejscach, i na miejsca takowe z otwartem światłem nie udawać się.

O spostrzeżonych oszustwach, sprzeniewierzeniach się i kradzieżach przez współczeladkę popełnionych, obowiązany jest zawiadomić służbodawcę.

Za wyrządzoną przez siebie szkodę, odpowiada on według postanowień powszechnej ustawy cywilnej. W przypadkach oszustwa, sprzeniewierzenia się i kradzieży należy z nim postąpić według ustawy karnej.

§. 15.

Bez wiedzy i pozwolenia służbodawcy niewolno słuździe swjej odzieży, bielizny i innych rzeczy przechowywać za domem, w którym służy.

Powinien dopuścić, ażeby jego skrzynie, kufry lub inne schowki przez służbodawcę w swojej i jednego świadka obecności przejrzane zostały.

§. 17.

Przez wstąpienie w służbę staje się sługa członkiem domowego koła, przeto należy pod szczególny dozór służbodawcy.

Służbodawca ma nakłaniać sługę do obyczajnego i przyzwoitego zachowania się w domu i za domem, i w tym celu, równie jak dla zachowania spokojności i porządku domowego tudzież należnego mu posłuszeństwa, ma prawo, w razie jeżeli usilne napomnienia, nagany lub inne łagodniejsze środki karcenia nie skutkują, użyć surowych środków karności domowej

§. 14.

Służący przy każdej sposobności dobro służbodawcy na oku mieć winien, niemniej, o ile w jego te jest mocy, od niego szkodę i uszczerbek oddalać. W szczególności z ogniem i światłem ostrożnie obchodzić się ma, tytoniu w stodołach, stajniach, po strychach lub innych pod względem ognia niebezpiecznych miejscach nie palić, ani też w tego rodzaju miejsca z otwartem światłem nie wchodzić.

Spostrzeżone oszustwa, przenieńierzenia i kradzieże sług innych, służbodawcy donieść jest obowiązany. Za wyrządzoną szkodę odpowiada według przepisów powszechnej ustawy cywilnej.

Za oszustwa, przenieńierzenia i kradzieże według przepisów karnych z nim postąpić należy.

§. 15.

Bez wiedzy i pozwolenia służbodawcy nie wolno jest słuźdącemu przechowywać za domem swych sukien, bielizny i innych ruchomości.

Równie jest obowiązany dozwolnić służbodawcy w swojej i jednego świadka obecności przejrzania swoich skrzyń, kufrow i innych przechowków.

§. 17.

Przez wstąpienie w służbę słuźdzący staje się członkiem domowego koła, dlatego więc pod szczególny dozór służbodawcy należy.

Służbodawca winien zachęcać słuźdzących do obyczajnego i przyzwoitego zachowania się w domu i poza domem, w celu więc utrzymania domowej zgody i porządku oraz w celu utrzymania posłuszeństwa ma prawo użyć surowych środków karności domowej z umiarkowaniem i w sposób zdrowiu słuźdzącego nie szkodliwy, jeżeli wyraźne

§. 18.

Sługa winien przy każdej sposobności przestrzegać i ochraniać dobro i interes swego służbodawcy, a o ile sił starczy, zasłaniać go od szkody i uszczerbku.

Sługa winien w szczególności ostrożnie obchodzić się z ogniem i światłem, nie palić tytoniu w stodołach, szopach, stajniach, na gumnie, po strychach i innych tego rodzaju pod względem ognia niebezpiecznych miejscowościach, ani też wstępować w takie miejsca z otwartem światłem.

Sługa obowiązany jest donieść swemu służbodawcy wszelkie przez się spostrzeżone oszustwa, sprzeniewierzenia i kradzieże, przeciw służbodawcy popełnione lub usiłowane, albo zamierzone, bądź to przez inne służy, bądź też przez obce osoby. Sługa odpowiada służbodawcy za wyrządzoną szkodę według przepisów powszechnej ustawy cywilnej.

§. 19.

Sługa winien suknie, bieliznę i inne swoje ruchomości przechowywać tylko w domu służbodawcy. Wyraźne zezwolenie służbodawcy jest niezgodnym do przechowywania tych przedmiotów gdziekolwiek indziej.

Służbodawca ma prawo kiedykolwiek, bez wyjawienia przyczyny, przejrzeć w obecności służy i jeszcze jednego świadka skrzynie, kufry i wszelkie inne przechowki służy.

§. 20.

Postępowanie służbodawcy wobec służy.

Służbodawca winien wedle możności ochraniać swego słuę od znieważania przez trzecie osoby i wogóle wspierać słuę w razie potrzeby w granicach słuszności. Służbodawca jest natomiast obowiązany przynaglać słuę do obyczajnego i przyzwoitego zachowywania się w domu i po za domem. Ztąd też, tudzież dla utrzymania spokoju i porządku w domu, niemniej w celu wymuszenia posłuszeństwa, służbodawca ma prawo udzielać słuździe upomnień i nagan, a w razie potrzeby karać słuę, o ile zastosowane kary nie sprzeciwiają się postanowieniom obowiązujących ustaw. Sługa podpada ukaraniu przez władzę po-

w sposób umiarkowany i zdrowiu służącego nie szkodliwy.

To prawo karności domowej nie powinno jednak w żadnym razie być posunięte aż do pokrzywdzeń, w skutek którychby skarczony został na ciele uszkodzony, a to pod zagrożeniem postąpienia według ustawy karnej.

W szczególności służbodawca jest obowiązany, nakłaniać sługi do bywania na nabożeństwie w dnie niedzielne i świąteczne.

napomnienia, nauczania i inne łagodniejsze środki karcenia żadnego skutku nie odniosły.

To prawo karności domowej w żadnym jednak razie nie powinno być posunięte do pokrzywdzenia, w skutek któregooby skarczony na ciele uszkodzony był, a to pod zagrożeniem postąpienia podług przepisów karnych.

Służbodawca w szczególności jest obowiązany zachęcać służących do uczęszczania na nabożeństwo w dnie niedzielne i świąteczne.

wołaną do wykonywania niniejszych przepisów, jeżeli domowe skarcenia przez służbodawcę nie odnoszą pożądanego skutku, jeżeli uchybienia ponawiają się, lub jeżeli dopuszcza się cięższych przekroczeń.

§. 18.

Służbodawca nie powinien obarczać sługę większemi i cięższemi robotami nad te, jakie tenże według sił swoich jest w stanie wykonać.

§. 18.

Służbodawca nie powinien obarczać służącego liczniejszemi cięższemi robotami nad te, jakie tenże podług sił swoich wykonać jest w stanie.

§. 21.

Robota.

Robota słudze przez służbodawców nałożona winna być zastosowaną do sił jego.

§. 19.

Służbodawca winien umówioną zastługę w oznaczonym czasie wypłacać. Jeżeli względem rodzaju i wielkości zastługi nie zawarto pewnej umowy, należy płacić zastługę tejże klasie sług w miejscu zwyczajnie płaconą. Darowizny i poczesne, które służbodawca z własnej woli raz lub więcej razy w pewnych czasach, lub z powodów szczególnych dawał, nieuzasadniają bynajmniej obowiązku dawania takowych nadal. Zastługę, jeżeli czas wypłaty nie jest umówiony, należy wypłacać w terminach miejscowo przyjętych. Gdyby w tym względzie żaden zwyczaj nie istniał, zastługa pieniężna w rocznych ugodach służbowych przypada kwartalnie, w innym zaś razie miesięcznie (z dołu w niemieckim tekście verfallen) a zastługa w naturaliach miesięcznie z góry dawaną być ma.

§. 19.

Służbodawca ugodzone zastługi w czasie umówionym wypłacić jest winien. Jeżeli co do rodzaju i wielkości zastług pewna nie stanęła umowa, wtedy zastługi według zwyczaju miejscowego względnie tej klasy służących mają być płacone. Podarunki i tryngeldy, które służbodawca z własnej woli raz lub więcej razy w pewnych czasach albo z szczególnych powodów dał, nie uzasadniają obowiązku dawania tychże dalej. — Gdy czas wypłaty zastług ugodą nie jest oznaczony, takowe w terminach miejscowemi zwyczajami oznaczonych, a gdyby w tym względzie żaden zwyczaj nie istniał, w służbach całorocznych, kwartalnie, w każdym zaś innym razie miesięcznie z dołu mają być wylacane.

§. 22.

Zastługa.

Służbodawca ma płacić słudze umówioną zastługę w terminach umową oznaczonych. Jeżeli nie zawarto wyraźnej umowy co do rodzaju i wysokości zastługi, rozstrzyga miejscowy zwyczaj o rodzaju i wysokości zastługi.

Podarunki i poczesne, które służbodawca dawał słudze dowolnie i az lub kilkakroć przy pewnych okolicznościach lub z powodu szczególnych wydarzeń, nie uzasadniają wcale obowiązku czynienia także w przyszłości datków tego rodzaju. Jeżeli czas wypłaty zastługi nie jest umową oznaczony, należy wypłacać zastługę w terminach określonych miejscowym zwyczajem, a gdyby nie było takiego zwyczaju, przy służbie rocznej kwartalnie z dołu, przy krótszej zaś miesięcznie z dołu, zastługa w naturaliach czyli ordynarya będzie wydawaną w takich samych ratach i terminach, jednak z góry.

Odmienne postanowienia umowy służbowej powinny być dla ważności zapisane w książce służbowej. Jeżeli tego nie uskuteczono, zastosowywane będą w razie wątpliwości powyższe ogólne postanowienia.

§. 20.

Żywność, gdzie się takowa należy, ma być zdrowa i w dostatecznej ilości. Osobne warunki ze strony sług, jaka żywność i w jakiej ilości daną być ma, są zakazane. Odzież i bielizna, jeżeli są ugodzone, mają być dostarczane odpowiednio stosunkom klasy służebnej. Jeżeli umówiono o noszeniu libery, ugoda zaś nie zawiera żadnego dalszego postanowienia względem czasu i sposobu dostarczenia takowej, tedy należy uważać to za prawidło, że liberya stanowi część zasługi i słudze zaraz po wstąpieniu w służbę daną być ma, tudzież, że służącemu, który był trzy miesiące w służbie tylko obuwie, temu zaś, który cały rok był w tej samej służbie, z wyjątkiem kożucha i płaszcza, guzików herbowych i galonów, wszystkie do codziennego użycia służące części liberyi zostawione być mają. Na odzież i bieliznę, która tylko do stroju służy lub stosunkom klasy sług nie odpowiada, niewolno jest sługom godzić się.

§. 21.

Jeżeli sługa zachoruje, ma słuźbodawca, dopóki trwa stosunek służby, starać się o jego pielęgnowanie i leczenie, wyłożone zaś koszta mogą z wyjątkiem przypadku §. 22. z zasług być potrącone. Jeżeli chroba trwa dłużej niż cztery tygodnie, służący po upływie tego czasu, jeśli ze służby zostaje oddalony (§. 28. pod 11.) a nie posiada majątku, ma być traktowany jak każdy inny, w żadnym stosunku służbowym niezostający ubogi chory, a przeto należy o tem przełożonego gromady (gminy) w należyłym czasie uwiadomić.

§. 22.

Jeżeli choroba sługi z udowodnionej winy słuźbodawcy nastąpiła, natenczas słuźbodawca, okrom prawa sługi do żądania innego jakiego wynagrodzenia, wy-

§. 20.

Wikt, gdzie się należy, ma być zdrowiu nieszkodliwy i dostateczny. Osobne warunki co do rodzaju i ilości wiktów nie są dozwolone. Odzież i bielizna, jeżeli są ugodą objęte, winny być odpowiednio stosunkom klasy służących dostarczone. Odzież i bielizna do stroju tylko służąca, albo stosunkom klasy służących nieodpowiednia, ugodą objętą być nie może.

§. 21.

Gdy służący zachoruje, słuźbodawca o jego pielęgnowanie i leczenie starać się winien i koszta tylko wtenczas z zasług potrącone być mogą, jeżeli służący z własnej winy ~~popadł~~ w chorobę. Jeżeli choroba trwa dłużej jak cztery tygodnie, służący po upływie tego czasu z służby uwolniony (§. 28. sub. 11.) a żadnego majątku nieposiadający tak jak inny bez służby zostający ubogi chory ma być traktowany, i dlatego przełożony gminy zawczasu o tem zawiadomionym być powinien.

§. 22.

Jeżeli choroba służącego z udowodnionej winy słuźbodawcy wynikła, w tenczas tenże, oprócz przysługującego służącemu prawa do żądania wynagro-

§. 23.

Wikt i odzież.

Wikt, jeżeli należy się słudze, winien być zdrowym i dostatecznym. **Umowa, co do rodzaju i ilości ubioru, tudzież bielizny, które słuźbodawca dostarczać ma słudze, winna być zapisaną w książkę słuźbową.** Tak odzież jakoteż bielizna będą słudze dostarczane w gatunku odpowiednim stosunkom klasy sług, do której sługa należy. W razie nie wpisania umowy do książki słuźbowej, rozstrzyga miejscowy zwyczaj co do rodzaju i ilości odzieży i bielizny.

§. 24.

Pielęgnowanie chorego sługi.

Słuźbodawca winien starać się o pielęgnowanie i leczenie chorego sługi, i może chorego sługę nietylko pielęgnować we własnym domu, ale także umieścić w publicznym zakładzie lub w innem stosownem miejscu, jeżeli to stać się może bez niebezpieczeństwa dla chorego. Jeżeli sługa popadł w chorobę ze swej własnej winy, jest obowiązany zwrócić słuźbodawcy koszta pielęgnowania i leczenia, które należy mu potrącić z zasług.

Wrazie przeciwnym, należy się słuźbodawcy zwrot połowy wyłożonych kosztów pielęgnowania i leczenia chorego sługi.

Obowiązek słuźbodawcy pielęgnowania i leczenia chorego sługi gaśnie z upływem trzydziestego dnia choroby sługi, lub w dniu rozwiązania stosunku słuźbowego, gdyby ten dzień przypadał wcześniej jak trzydziestego dnia choroby. W takich razach winien jednak słuźbodawca na trzy dni przed ustawianiem obowiązku pielęgno-

łącznie ma mieć staranie o jego pielęgnowanie i leczenie nie odciągając mu nic z zasługi.

§. 23.

Służbodawca może chorego w własnym domu pielęgnować, lecz może go także umieścić w publicznym zakładzie, lub w innym miejscu, jeżeli to bez niebezpieczeństwa dla chorego stać się może.

zenia, sam o pielęgnowanie i wyleczenie starać się winien, bez potrącenia wydatków z przynależnych służącemu zasług.

§. 23.

Służbodawca może chorego w własnym domu pielęgnować, może go także umieścić w publicznym zakładzie lub w innym miejscu, jeżeli to bez niebezpieczeństwa dla chorego stać się może.

wania i leczenia chorego uwiadomić o tem zwierzchność gminną. Zaniechanie lub opóźnienie tego doniesienia pociąga za sobą dalsze trwanie obowiązku służbodawcy pielęgnowania i leczenia chorego sługi aż do upływu dnia trzeciego po uwiadomieniu o tem Zwierzchności gminnej.

Od chwili zgaśnięcia powyższego obowiązku służbodawcy, chory sługa nieposiadający majątku w taki sam sposób ma być pielęgnowany i leczony jak każdy inny ubogi chory; sługa zaś posiadający własny majątek winien odtąd sam starać się o swe pielęgnowanie i leczenie.

Jeżeli choroba sługi wynikała z udowodnionej winy służbodawcy, winien służbodawca starać się o pielęgnowanie i leczenie chorego sługi aż do zupełnego wyleczenia i dać mu odpowiednie wynagrodzenie.

Dział IV.

Rozwiązanie stosunku służbowego.

§. 24.

Ugoda służbowa może, za obustronnem porozumieniem się, każdego czasu być rozwiązana.

§. 24.

Umowa służbowa przez obopólne porozumienie się każdego czasu rozwiązana być może.

§. 25.

Obopólna zgoda.

Stosunek służbowy może być w każdej chwili rozwiązany za obopólnem porozumieniem.

§. 25.

Przez śmierć służbodawcy gaśnie ugoda służbowa tylko o tyle, o ile spadkobiercy takowej nadal utrzymać nie chcą. W takim zaś razie mają odchodzącemu służącemu wynagrodzić zasługę i umówione wyżywienie za trzy miesiące, jeżeli ugoda rocznie zawartą była. W każdym zaś innym razie za jeden miesiąc.

Jeżeli służącemu zmarły już był służbę wypowiedział, tedy należy mu wynagrodzenie tylko za ów krótszy czas, przez któryby umowa służbowa jeszcze trwać miała.

§. 26.

To postanowienie ma być ważne względem sług przy gospodarstwie zоста-

§. 25.

Przez śmierć służbodawcy rozwiązuje się o tyle umowa służbowa, o ile spadkobiercy dalej utrzymać nie chcą. W takim przypadku jednakże winni są wynagrodzić odchodzącemu służącemu wikt i usługi, a to za czas trzechmiesięczny w razie zawarcia ugody służbowej na rok jeden, w każdym zaś innym razie za czas jednomiesięczny.

Gdy służącemu jeszcze przez zmarłego służba wypowiedziana była, służącemu należy się tylko za czas, przez który jeszcze umowa służbowa trwać miała.

§. 26.

Śmierć służbodawcy.

Śmierć służbodawcy rozwiązuje stosunek służbowy, jeżeli spadkobiercy służbodawcy nie chcą sługę nadal zatrzymać. W takim razie winni są spadkobiercy służbodawcy wypłacić słudze zasługę i dać wynagrodzenie wikt za trzy miesiące przy służbach rocznych, a za miesiąc przy krótszych. Gdyby jednak stosunek służbowy ustawać miał przed upływem powyższego czasu, należy się słudze zasługa i wynagrodzenie wikt tylko do czasu, w którym służba ustać miała.

§. 26.

To postanowienie ściga się także i do służących, przy gospodarstwie zоста-

§. 27.

Zmiana posiadania.

Postanowienia poprzedniego §. 26. zastosować należy do sług przy gospodarstwie, jeżeli to

jących także w tym wypadku, gdy gospodarstwo przez kupno, zamianę, dzierżawę lub inne umowy na inne osoby przechodzi.

jących, w razie gdy gospodarstwo przez kupno, zamianę, dzierżawę lub innego rodzaju umowę do rąk drugiej osoby przechodzi.

gospodarstwo przechodzi przez kupno, zamianę, wydzierżawienie lub innym sposobem w ręce innej osoby, a następca słuźbodawcy nie chce dotrzymać słuźde umowy słuźbowej, lub nie ułoży się z nim w inny sposób.

§. 27.

Słuźba w wojsku.

Powołanie słuźgi do stałej słuźby wojskowej rozwiązuje umowę słuźbową.

Natomiast powołanie słuźgi do ćwiczeń w rezerwie lub w obronie krajowej nie rozwiązuje stosunku słuźbowego. Po ukończeniu ćwiczeń słuźga winien wrócić do dawniejszej słuźby. Słuźbodawca nie płaci słuźde zasług za czas przerwy, a nadto ma prawo zatrzymać słuźde ksiąźkę słuźbową w celu zabezpieczenia się, że słuźga powróci do słuźby po odbyciu ćwiczeń.

§. 28.

Uplýw czasu.

Samo uplýnięcie czasu, na który umowa słuźbowa zawartą była, nie rozwiązuje stosunku słuźbowego bez poprzedniego wypowiedzenia. I owszem umowa milcząco przedłużoną zostaje. (§. 14.)

Tylko w tym wypadku stosunek słuźbowy rozwiązany zostaje przez sam uplýw czasu, na który umowa słuźbowa zawartą była, jeżeli strony działające to wyraźnie postanowiły, a odnośne postanowienie zapisanem jest w ksiąźce słuźbowej.

§. 29.

Oddalenie słuźgi.

Słuźbodawca może oddalić słuźgę bez wypowiedzenia i natychmiast:

- a) jeżeli słuźga z jakiegokolwiek powodu jest zupełnie niezdatnym do pełnienia słuźby, do której był przyjętym;
- b) jeżeli słuźga ciężko wykracza przeciw obowiązkom słuźby, a mianowicie, jeżeli występuje z uporczywym nieposłuszeństwem lub

§. 27.

Jeżeli się wyraźnie nie umówiono, że po uplýwie czasu umówionej ugoda słuźbowa nie ma trwać dalej, rozwiązuje uplýw czasu ugodę słuźbową tylko za poprzedniem wypowiedzeniem.

Wypowiedzenie powinno nastąpić w słuźbach rocznych najpóźniej sześć tygodni, w innym zaś razie najpóźniej dni czternaście przed uplýwem czasu słuźby. Jeżeli wypowiedzenie słuźby z żadnej strony w czasie przepisany nie nastąpi, wtedy ugoda słuźbowa staje się w sposób domyślny na taki sam przeciąg czasu odnowioną, jaki pierwiej ugoda był oznaczony.

§. 28.

Słuźbodawca może oddalić słuźgę bez wypowiedzenia i natychmiast:

- 1) jeżeli słuźga do pełnienia słuźby, do której przyjętym został, z jakiegokolwiek przyczyny jest zupełnie niezdatny;
- 2) jeżeli swe obowiązki słuźbowe grubo narusza, a wszczędności, jeżeli wobec rozkazów słuźbodawcy lub

§. 27.

Jeżeli wyraźnie umówionem nie jest, że umowa słuźbowa po uplýwie za warowanego czasu dalej trwać nie ma, uplýwienie czasu tylko za poprzedniem wypowiedzeniem słuźby umowę słuźbową rozwiązuje.

Wypowiedzenie słuźby winno nastąpić w słuźbach całorocznych najpóźniej sześć tygodni, w każdym zaś innym razie najpóźniej na czternaście dni przed uplýwem czasu słuźbowego.

Gdy wypowiedzenie słuźby w przepisany czasie z żadnej strony nie nastąpi, wtedy umowa słuźbowa w sposób dorozumiany na taki przeciąg czasu jest ponowioną, jaki pierwiej tąż umową był oznaczony.

§. 28.

Słuźbodawca może oddalić słuźgę bez wypowiedzenia i natychmiast:

- 1) gdy słuźący do pełnienia tej słuźby, do której był przyjętym, z jakiegokolwiek przyczyn zupełnie jest niezdatnym;
- 2) gdy obowiązki słuźbowe widocznie narusza, a mianowicie, gdy słuźbodawcy lub ustanowionemu

ustanowionego nad służbą dozorcy z uporczywem nieposłuszeństwem i zuchwałością występuje;

3) jeżeli służbodawcę lub należących jego, albo ustanowionego nad służącymi dozorcę czynem albo obelżywami lub hańbiącymi słowy i obmowami, czci tychże ubliżającymi, obraża, towarzysząc służby przeciw służbodawcy lub jednym przeciw drugim podżega, albo w ogóle spokojność domową w sposób złośliwy zaburzyć usiłuje;

4) jeżeli stanie się winnym kradzieży, oszukaństwa lub sprzeniewierzenia się, albo gdy współczeladź do tego namawia lub jeżeli o dostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach się, albo kradzieżach współczeladzi służbodawcę nie zawiadomi;

5) jeżeli mimo poprzednich upomnień z ogniem i światłem nieostrożnie się obchodzi, powierzono mu bydło złem hodowaniem na szkodę naraża lub krzywdzi, albo ze złości, swawoli lub ciężkiej niedbałości w własności służbodawcy szkodę czyni;

6) jeżeli na rachunek służbodawcy bez jego wiedzy pieniądze albo towary pożyczca;

7) jeżeli na dłużej, niż na ośm dni do kozy więtym zostanie;

8) jeżeli oddaje się pijaństwu, grze lub innej rozpucie i nieobyczajności, szczególnie, jeżeli dzieci lub krewnych służbodawcy do tego namówić usiłuje;

9) jeżeli bez zezwolenia służbodawcy za domem nocuje, lub obcym noclegu dozwala, albo w inny sposób porządek domowy grubo narusza;

10) jeżeli z własnej winy ściągnie sobie chorobę zaraźliwą lub obrzydliwą;

11) jeżeli bez winy służbodawcy dłużej nad cztery tygodnie jest chory.

We wszystkich tych przypadkach powinien służbodawca w stołecznem mieście Lwowie c. k. Dyrekcji policyi, w miejscach, gdzie się znajduje c. k. urząd powiatowy, tenże urząd, w innych zaś miejscach przełożonego gromady (gminy) natychmiast o tem zawiadomić.

nad służącymi dozorcy uporczywie nieposłuszeństwo lub zuchwalstwo okazuje;

3) gdy służbodawcę, należące do niego osoby albo ustanowionego nad służącymi dozorcę bądź czynem, bądź obelżywami słowy, bądź też krzywdzącymi honor obmowami obraża, współsłużących przeciw służbodawcy, lub jednym przeciw drugim pobudza, albo w ogóle zgodę domową w złośliwy sposób zakłócić usiłuje;

4) gdy stanie się winnym kradzieży, oszukaństwa lub sprzeniewierzenia, albo gdy innych służących do tego uwodzi, albo gdy o dostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach lub kradzieżach innych służących służbodawcy nie donosi;

5) gdy pomimo poprzednich upomnień z ogniem i światłem nieostrożnie się obchodzi, gdy powierzone mu bydło źle hoduje lub krzywdzi, albo gdy przez złość, swawolę lub ciężką opieszałość w własności służbodawcy szkodę czyni;

6) gdy na rachunek służbodawcy bez jego wiedzy pieniądze lub towary pożyczca;

7) gdy dłużej nad ośm dni w areszcie osadzonym zostanie;

8) gdy się oddaje pijaństwu, grze, rozpucie lub innemu rodzajowi nieobyczajności, mianowicie zaś, gdy dzieci lub krewnych służbodawcy do tego namawia;

9) gdy bez pozwolenia służbodawcy za domem nocuje, lub obcym w domu nocować dozwala, albo też w jakibądź sposób porządek domowy zakłóca;

10) gdy przez własną winę chorobę zaraźliwą lub obrzydliwą sobie ściągnie;

11) gdy nie z winy służbodawcy dłużej nad cztery tygodnie chorobą jest dotknięty.

O wszelkich powyższych przypadkach służbodawca niezwłocznie przełożonemu gminy donieść powinien.

W rzeczonych razach służący wikt i zasług tylko do czasu swego oddalenia żądać może, bez względu na przysługujące służbodawcy według okoliczności prawo żądania wynagrodzenia.

zuchwałością przeciw rozkazom służbodawcy lub dozorcy nad sługami ustanowionego;

c) jeżeli sługa obraża czynem, obelżywami słowami albo ubliżającymi obmowami — służbodawcę, jego przynależnych, lub dozorcę nad sługami ustanowionego — jeżeli podjudza sługi przeciw służbodawcy lub przeciw innym sługom, albo też w ogóle złośliwie usiłuje zakłócić lub zakłóca domowy spokój i zgodę;

d) jeżeli dopuści się kradzieży, oszustwa lub sprzeniewierzenia, jeżeli usiłuje uwieść lub uwodzi do tego inne sługi, albo też nie donosi służbodawcy o dostrzeżonych przez się oszukaństwach, sprzeniewierzeniach lub kradzieżach bądźto przez inne sługi, bądź przez obce osoby popełnianych;

e) jeżeli sługa, pomimo upomnień, obchodzi się nieostrożnie z ogniem lub światłem, albo pali tytoń w miejscach, pożarem grożących, jeżeli zaniedbuje lub krzywdzi bydło sobie powierzone, albo też wyrządza służbodawcy inną szkodę przez złość, swawolę lub ciężką opieszałość;

f) jeżeli sługa pożyczka pieniądze lub towary na rachunek służbodawcy bez jego wiedzy;

g) jeżeli sługa zostaje przetrzymanym w areszcie dłużej, jak przez ośm dni;

h) jeżeli sługa oddaje się pijaństwu, grze, rozpucie lub nieobyczajności innego rodzaju, albo usiłuje namówić lub namawia do tego dzieci lub krewnych służbodawcy;

i) jeżeli sługa nocuje po za domem bez pozwolenia służbodawcy, jeżeli pozwala obcym nocować w domu służbodawcy, albo też w jakikolwiek inny sposób zakłóca porządek domowy;

k) jeżeli sługa przez własną winę ściągnie na siebie chorobę zakaźną lub obrzydzenie sprawiającą;

l) jeżeli sługa bez winy służbodawcy dłużej choruje jak dni trzydzieści.

Służbodawca winien atoli w każdym z powyższych wypadków, niezwłocznie uwiadomić zwierzchność gminy o wydaleniu sługi. W razie oddalenia sługi z przyczyn w niniejszym §. wymienionych, należy się słudze wikt i zasługa jedynie do dnia istotnego oddalenia ze służby. Nadto może służbodawca dochodzić przeciw słudze wynagrodzenia wyrządzonej szkody.

W tych wypadkach ma służący zasługi i żywności tylko do czasu swego oddalenia żądać, z zachowaniem dla służbodawcy prawa żądania wynagrodzenia.

§. 29.

Sługa może opuścić służbę przed czasem bez wypowiedzenia:

1) jeżeli bez szkody dla zdrowia służby dłużej pełnić nie może; sama brzemienność nie upoważnia sługi do opuszczenia służby;

2) jeżeli służbodawca przekracza granice służącej mu karności domowej, a przezto zdrowie lub życie sługi na niebezpieczeństwo jest narażone;

3) jeżeli służbodawca sługę do nieobyczajnych lub prawu przeciwnych czynności namawia albo namówić usiłuje, albo gdy go od podobnych usiłowań przeciw domownikom lub osobom uczęszczającym do domu nie chroni;

4) jeżeli służbodawca nad czas służby ma zamiar podróż przedsięwziąć, lub przenosi zamieszkanie swoje na miejsce nad sześć mil oddalone, i w tych przypadkach sługę przeciw woli jego ze sobą wziąć chce.

O tych powodach należy jednak w stołecznym mieście Lwowie c. k. Dyrekcyę Policji, w miejscach, gdzie się znajduje c. k. urząd powiatowy, tenże urząd, w innych zaś miejscach przełożonego gromady (gminy) zawiadomić, które, gdyby służbodawca zaprzeczał, wiarogodnie udowodnione być powinny.

Bez pozwolenia wspomnianych władz, a względnie przełożonego gromady (gminy) nie wolno słuzącemu opuścić służby, wyjąwszy przypadek widocznego niebezpieczeństwa życia lub uszkodzenia siebie.

W przypadkach pod 2) i 3) należy słudze zasługę i żywność za resztę czasu służby, a jeżeli takową dłużej niż kwartał, przynajmniej za kwartał wynagrodzić.

W przypadkach pod 1) i 4) wynagrodzenie za żywność i zasługę tylko do czasu wystąpienia ze służby żądane być może.

§. 29.

Służący bez wypowiedzenia przed czasem służbę opuścić może:

1) gdy bez uszczerbku zdrowia służby dłużej pełnić nie może; brzemienność sama nie upoważnia służącego do opuszczenia służby;

2) gdy służbodawca granice przysługującej mu karności przekracza a w skutek tego życie lub zdrowie służącego w niebezpieczeństwie zostaje;

3) gdy służbodawca służącego do uczynków nieobyczajnych lub przepisom sprzeciwiających się uwodzi, lub uwieść usiłuje, albo gdy go od takowych przeciw domownikom, lub osobom, które do domu uczęszczają nie broni;

4) gdy służbodawca na czas dłuższy od czasu służby podróż przedsięwziąć lub zamieszkanie swe na miejsce nad sześć mil oddalone przenosi i w tych razach służącego przeciw jego woli z sobą wziąć chce.

Powyższe powody przełożonemu gminy doniesione, a gdyby przez służbodawcę zaprzeczone były, wiarogodnie udowodnione być winny.

Bez pozwolenia przełożonego gminy służący opuścić służby nie może, wyjąwszy w przypadku oczywistego niebezpieczeństwa życia, lub jakiego uszczerbku.

W przypadkach pod 2) i 3) oznaczonych, służącemu wikt i zasługi za resztujący czas służby, a gdyby czas ten kwartał przechodził, przynajmniej za kwartał wynagrodzić należy.

W przypadkach pod 1) i 4) oznaczonych, wikt i zasługi tylko do czasu oddalenia się ze służby żądane być mogą.

§. 31.

Opuszczenie służby.

Sługa ma prawo opuścić służbę przed upływem czasu i bez wypowiedzenia:

a) jeżeli nie może dalej pełnić służby bez uszczerbku zdrowia, brzemienność służącej nieupoważnia sama przez się do opuszczenia służby;

b) jeżeli służbodawca przy karceniu sługi przekracza granice karności domowej, a życie lub zdrowie sługi jest przez to narażone na niebezpieczeństwo;

c) jeżeli służbodawca uwodzi lub usiłuje uwieść sługę do czynności nieobyczajnych lub wzbrowionych, albo też nie ochrania go przeciw takim usiłowaniom domowników lub osób uczęszczających do domu służbodawcy;

d) jeżeli służbodawca przedsięwziąć podróż na czas przekraczający czas umówionej służby, albo też przenosi się w miejsce o więcej aniżeli o sześć mil odległe od miejsca swego dotychczasowego pobytu, a bądź to w jednym, bądź w drugim wypadku zamierza sługę wziąć ze sobą wbrew jego woli.

Sługa winien o zajściu którejkolwiek z tych okoliczności donieść zwierzchności gminnej i wiarogodnie udowodnić doniesioną okoliczność, gdyby służbodawca jej zaprzeczał.

Sługa może opuścić służbę dopiero po otrzymaniu zezwolenia na to od zwierzchności gminnej.

Tylko oczywiste niebezpieczeństwo grożące życiu sługi, lub też zagrażające inną dotkliwą szkodą, powetować się nie dającą, może usprawiedliwić doraźne oddalenie się przed uzyskaniem takiego zezwolenia.

W razie zajścia okoliczności pod b) lub c) przewidzianej, należy się słudze nadto wypłata zasługi i wynagrodzenie za wikt do końca służby, lub przynajmniej za trzy miesiące, jeżeliby służba jeszcze dłużej trwać miała, jak przez trzy miesiące. W innych wypadkach należą się zasługa i wikt tylko do dnia rzeczywistego wystąpienia ze służby.

§. 30.

Sługa może służbę przed upływem czasu, jednakże w służbach całorocznych tylko za poprzednim sześciotygodniowem, w innym zaś razie za poprzednim czternastodniowem wypowiedzeniem opuścić:

1) jeżeli wydarza się korzystna sposobność służącej do zamęścia a służącemu do objęcia własnego gospodarstwa lub rzemiosła, a ta sposobność przez dotrzymanie czasu służby zaniedbaną była;

2) gdy otrzymanie spadku lub jaka inna ważna sprawa wymaga dłuższej obecności sługi na innym miejscu;

3) jeżeli rodzice sługi z powodu zaszłej już po wstąpieniu do służby zmiany swych stosunków potrzebują tegoż do prowadzenia gospodarstwa, rzemiosła lub pielęgnowania siebie, a z odwołaniem go do upływu czasu służby wstrzymać się nie mogą.

Również i o tych powodach należy w stołecznem mieście Lwowie c. k. Dyrekcyi policyi, w miejscach, gdzie się znajduje c. k. urząd powiatowy, temuż urzędowi, w innych zaś miejscach przełożonemu gromady (gminy) donieść, a w razie zaprzeczenia ze strony służbodawcy, takowe wiarogodnie udowodnić.

Bez zezwolenia wyżej wspomnianych władz rządowych, a na prowincyi przełożonego gromady (gminy) nie wolno się słuźce oddalić.

Przy zachowaniu tego przepisu może sługa w nagłym przypadku żądać uwolnienia nawet przed upływem sześciotygodniowego, a względnie czternastodniowego terminu wypowiedzenia, jeżeli na swoje miejsce postawi innego zdolnego sługę i ugodzi się z tymże na czas rzeczony o żywność i zasługę bez szkody służbodawcy.

Służący oczywiście służbę swoją źle, leniwo i niechętnie pełniący, lub też w inny sposób swym stosunkom służbowym nieodpowiednio zachowujący się w zamiarze zniewolenia tem służbodawcę do udzie-

§. 30.

Służący może przed upływem czasu, wszelako w służbach całorocznych za poprzednim sześciotygodniowem, a w każdym innym przypadku za poprzednim czternastodniowem wypowiedzeniem służbę opuścić:

1) gdy służącej do zamęścia, służącemu zaś do objęcia własnego gospodarstwa lub rzemiosła korzystna wydarza się sposobność, któraby przez dotrzymanie czasu służby udaremnioną była;

2) gdy otwarcie spadku lub jaka inna ważna sprawa, dłuższej obecności służącego na innym miejscu wymaga;

3) gdy rodzice służącego, z powodu zaszłej już po wstąpieniu do służby zmiany własnych stosunków, tegoż do prowadzenia gospodarstwa, rzemiosła lub pielęgnowania siebie potrzebują i gdy z odwołaniem jego do upływu czasu służby wstrzymać się nie mogą.

Również i te powody przełożonemu gminy doniesione, a w razie zaprzeczenia przez służbodawcę, wiarogodnie udowodnione być powinny.

Bez pozwolenia przełożonego gminy, służący ze służby oddalić się nie może.

Obok zachowania tego przepisu, służący może w nagłym przypadku nawet przed upływem sześciotygodniowego lub czternastodniowego terminu wypowiedzenia, zażądać uwolnienia siebie od służby, gdy w swoje miejsce innego zdolnego służącego przedstawi i z tymże na rzeczony czas o wikt i zasługę, bez szkody służbodawcy, się ugodzi.

Służący, który swą służbę źle, leniwo lub niechętnie pełni, lub też dla tego w sposób służbie nieodpowiedni zachowują się, aby przez to służbodawcę do udzielenia sobie odmówionego oddalenia zmusić, winni być bardzo ostro ukarani i do pełnienia swoich obowiązków służbowych z całą surowością zmuszeni.

§. 32.

Wypowiedzenie służby.

Sługa może wypowiedzieć służbę przed upływem umówionego czasu trwania służby, na sześć tygodni przy rocznej, a na 14 dni przy krótszej służbie:

- jeżeli służącej do zamęścia a słuźce do objęcia własnego gospodarstwa lub rzemiosła zdarza się korzystna sposobność, która byłaby udaremnioną przez dotrzymanie czasu służby,
- jeżeli dochodzenie spadku, lub jaka inna ważna sprawa wymaga dłuższego pobytu sługi w innej miejscowości;
- jeżeli rodzice sługi potrzebują go do prowadzenia gospodarstwa, lub rzemiosła, albo do ich pielęgnowania, ta zmiana w stosunkach rodziców sługi zaszła już po rozpoczęciu służby, a nie można odroczyć odwołania sługi, aż do upływu umówionego czasu trwania służby.

Sługa winien o zajściu którejkolwiek z tych okoliczności donieść zwierzchności gminnej i udowodnić ją wiarogodnie w razie zaprzeczenia przez służbodawcę. Dopiero po otrzymaniu zezwolenia od zwierzchności gminnej może sługa oddalić się ze służby.

Sługa może jednak w nagłym wypadku zażądać uwolnienia od służby przy zachowaniu powyższego przepisu o doniesieniu do zwierzchności gminnej przed upływem sześciotygodniowego względnie czternastodniowego terminu wypowiedzenia, jeżeli przedstawi służbodawcy innego zdolnego sługę na swe miejsce, i ugodzi się z nim o wikt i zasługę na resztujący czas służby bez szkody dla służbodawcy.

lenia im odmówionego oddalenia, należy z szczególną surowością ukarać i do ścisłego pełnienia swych obowiązków służbowych z całą surowością zmusić.

§. 16.

Przy wystąpieniu ze służby jest sługa obowiązany wszystko, co mu do dozoru, starania lub przechowania oddano, albo w inny sposób powierzono, oddać służbodawcy w porządku, a na jego żądanie pokazać mu przed zabránieniem wszystkie rzeczy, które jako swoją własność ze sobą zabiera.

§. 16.

Przy odejściu ze służby obowiązany jest służący wszystko, co mu do dozoru, wykonania lub przechowania oddane albo powierzone było, oddać porządnie do rąk służbodawcy, na żądanie zaś tegoż wszystkie rzeczy, które jako swoją własność z sobą bierze, przed zabránieniem okazać jest winien.

§. 33.

Obowiązki sługi przy opuszczeniu służby.

Sługa obowiązany jest oddać porządnie do rąk służbodawcy przy odejściu ze służby to wszystko, co mu do dozoru, do wykonania lub do przechowania dane i powierzone było.

Jeżeli jakie z tych przedmiotów zginęły, lub z winy sługi stały się do użytku niezdolnemi, ma służbodawca prawo, żądać wynagrodzenia szkody przez to powstałej, i potrącić słudze z tego tytułu ze zasług taką kwotę, jaką oznaczy zwierzchność gminna.

Służbodawca ma nadto prawo, wymagać od sługi, ażeby okazał mu przy odejściu ze służby wszystkie rzeczy, które zabiera ze sobą.

§. 34.

Prawo sługi do odzieży przy odejściu ze służby.

Sługa staje się po roku odbytej służby właścicielem codziennej odzieży i bielizny, dostarczonej mu przez służbodawcę. Odzież zaś i bielizna, która służy do stroju, zostaje nawet po odbyciu całorocznej służby własnością służbodawcy.

Odmienna umowa winna być dla ważności swej zapisaną do książki służbowej.

§. 35.

Rozmyślne zaniechywanie służby.

Sługa, który w tem celu źle, leniwo, lub niechętnie pełni swą służbę, albo też nieodpowiednio się zachowuje, ażeby przez to przymusił służbodawcę do udzielenia odmówionego uwolnienia od służby, będzie surowo ukaranym i przymuszonym do należytego pełnienia obowiązków służby.

§. 36.

Oddalenie sługi bez prawnego powodu.

Służbodawcy, który oddali sługę przed upływem umówionego czasu trwania służby, bez przyczyny w niniejszych przepisach przewidzianej (§. 30), nie można wprawdzie wbrew jego woli przynaglać do przyjęcia napowrót oddalonego sługi; taki służbodawca jednak obowiązany jest wypłacić słudze zasługę i wynagrodzić wikt za cały pozostały czas służby, lub przynajmniej za trzy miesiące, jeżeliby służba jeszcze dłużej trwała, jak przez trzy miesiące.

§. 31.

Służbodawca, który bez powodu prawem przepisanego (§. 28) sługę przed upływem czasu służby oddał, nie może wprawdzie być zmuszony do przyjęcia go powtórnie przeciw woli swojej, atoli jest obowiązany temuż zasługę i żywność za resztę czasu, a gdyby ten nad kwartał trwał, za kwartał wynagrodzić.

§. 31.

Służbodawca, który bez przepisanego prawem powodu (§. 28) służącego przed upływem czasu służby oddał, nie może być wprawdzie wbrew swojej woli do powtórnego przyjęcia służącego zniewolonym, obowiązany jest jednak służącemu zasługę i wikt za pozostały czas służby, a gdyby ten nad kwartał był dłuższy, za cały kwartał wynagrodzić.

§. 32.

Słudzy, którzy przed upływem czasu służby bez powodu prawem przepisanego służbę samowolnie opuszczają, mają w stołecznym mieście Lwowie c. k. Dyrekcji policyi, w miejscach gdzie się znajduje c. k. urząd powiatowy, temu urzędowi, w innym zaś wypadku przełożonemu gromady (gminy), jeżeli tenże w miejscu służby się znajduje, w przeciwnym zaś razie urzędowi powiatowemu, do którego miejsce służby należy, być doniesieni, od tych władz i organów ścigani i na żądanie służbodawcy nawet przymusem do powrócenia do służby przynaglani.

Oprócz tego mają być stosownie ukarani i są obowiązani do wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez niepozwolone oddalenie się ze służby.

Jeżeli zaś służbodawca zbiegłego sługę napowrót przyjąć nie chce, może zamiast niego sługę ugodzić, a od zbiegłego żądać wynagrodzenia wynikłych z tego powodu kosztów.

§. 33.

Kto takiego sługę, o którym wie, że zbiegł, lub o tem z okoliczności domniemywać się powinien, na służbę przyjmuje, dozwala mu schronienia lub pobytu, ma być stosownie ukarany i służbodawcy szkodę przez ucieczkę służącego wyrządzoną, jakoteż koszta przez przyjęcie innego służącego narosłe ze sługą zbiegłym niepodzielnie wynagrodzić.

§. 32.

O służących, którzy bez postanowionego prawem powodu, przed czasem służbę opuszczają, należy przełożonego gminy zawiadomić, który przeciw nim postępowanie zarządzić i na domaganie się służbodawcy nawet przymusem do wrócenia się do służby zagnać winien.

Nadto mają być stosownie ukarani i do wynagrodzenia zrządzonej przez nieprawne oddalenie się szkody obowiązani.

Gdyby zaś służbodawca zbiegłego służącego napowrót przyjąć nie chciał, może na jego miejsce innego ugodzić i od zbiegłego wynagrodzenia wynikłych z tego powodu większych kosztów żądać.

§. 33.

Kto służącego, o którym wie, lub z okoliczności domniemywać się może, że zbiegł, w służbę przyjmuje, schronienia lub pobytu dozwala, ma być stosownie ukarany i służbodawcy przez zbiegnięcie służącego wyrządzoną szkodę, jakoteż przez przyjęcie innego służącego narosłe koszta, solidarnie z zbiegłym służącym wynagrodzić obowiązany.

§. 37.

Bezprawne opuszczenie służby.

Jeżeli sługa opuści służbę bez zastosowania się do niniejszych przepisów (§§. 31 i 32) przed upływem umówionego czasu trwania służby, należy uwiadomić o tem zwierzchność gminną, która na żądanie służbodawcy wdroży postępowanie, i przynagli sługę odpowiednimi środkami przymusowemi, ażeby wrócił do służby. **Jeżeliby taki sługa znajdował się po za obrębem gminy, dostawionym będzie na podstawie odniesienia się zwierzchności gminnej przez polityczną władzę powiatową.**

Służbodawca może jednak przyjąć innego sługę w miejsce zbiegłego.

Zbiegły sługa ulega w każdym razie surowej karze i obowiązany jest do zupełnego wynagrodzenia służbodawcy szkody wyrządzonej przez nieprawne oddalenie się ze służby.

§. 38.

Przyjęcie zbiegłego sługi.

Kto przyjmuje do służby sługę, o którym wie, lub może przypuszczać, że zbiegł ze służby—kto daje mu schronienie lub dozwala pobytu, ulega stosownej karze, a nadto staje się służbodawcy, od którego sługa zbiegł, niepodzielnie ze zbiegłym sługą odpowiedzialnym, tak za szkodę powstałą z nieprawego wydalenia się zbiegłego sługi, jakoteż za koszta narosłe przez przyjęcie nowego sługi.

Kto przyjmuje sługę bez książki służbowej, względnie bez potwierdzenia zwierzchności gminnej, że sługa pomimo braku książki służbowej może być przyjętym do służby (§. 4.), tak uważanym będzie, jak gdyby wiedział o zbiegnięciu sługi, gdyby okazać się miało, że przyjęty sługa istotnie zbiegł ze służby innemu służbodawcy.

Dział V.

Książka służbowa

§. 39.

Wydanie książki służbowej.

Każdy sługa obowiązany jest opatrzyć się w książkę służbową. Książkę służbową wydaje zwierzchność tej gminy, w której sługa jest przynależnym według formularza pod $\frac{1}{2}$ za złożeniem przepisanego stempla i kosztów druku.

Jeżeli sługa nie jest przynależnym w gminie, w której przebywa, odniesie się Zwierzchność gminy pobytu do Zwierzchności gminy przynależności, i dopiero po otrzymaniu od niej upoważnienia wyda słudze książkę służbową i uwidoczni tę okoliczność w książce służbowej, przytaczając datę i liczbę otrzymanego upoważnienia.

Sługom pochodzącym z krajów, w których niewydają książek służbowych, tudzież sługom, których przynależność jest wątpliwą, wyda Zwierzchność gminy pobytu książkę służbową na podstawie dokumentów, tę okoliczność stwierdzających, i uwidoczni to w książce służbowej.

Zwierzchność gminna ma mieć dokładny wykaz książek służbowych przez się wydawanych.

Paszporta, certyfikaty przynależności, książki służby wojskowej i t. p. dokumenty nie mogą zastąpić książki służbowej.

Książka służbowa, tylko za wyraźnem przyzwoleniem właściwej władzy i uwidocznieniem przez nią tej okoliczności w książce służbowej, może zastępować paszport.

§. 40.

Przechowywanie książki służbowej.

Służbodawca winien wiaść książkę służbową w swe przechowanie przy przyjęciu sługi, a najpóźniej przy istotnem wejściu sługi do służby.

§. 41.

Certyfikat służbowy.

Jeżeli sługa w chwili wejścia do służby nie jest opatrzony w książkę służbową, bądź to dla tego, że

§. 34.

Każdy służący powinien się zaopatrzyć w książkę służbową, która, jeżeli co do wolności tegoż do wstąpienia w służbę, lub z innego powodu nie zachodzi przeszkoda, za złożeniem stempla na 6 kr. m. k. i kosztów druku teje, w stołecznem mieście Lwowie od c. k. Dyrekcji policyi, na prowincyi zaś od c. k. urzędu powiatowego wydana będzie. Jeżeli te urzędy nie są zarazem władzami politycznymi miejsca jego pobytu, to na prośbę służącego do władzy pierwszej wymienionej o upoważnienie do wydania książki służbowej udać się mają.

Sługom przybywającym z krajów, gdzie książki służbowe nie istnieją, będą takowe wydane na podstawie ich dokumentów podróży od władzy politycznej miejsca ich pobytu. Zaprowadzenie książek służbowych ma nastąpić w ten sposób, że z dniem wejścia w moc obowiązującą tego regulaminu służbowego (§. 46), każdy służący o wydanie przepisanej książki służbowej postarać się ma; z d. 1. Lipca 1858 wszystkie sługi książkami służbowymi powinny być zaopatrzone.

Wydanych książek służbowych spis dokładny prowadzić należy.

§. 34.

Każdy służący winien się zaopatrzyć w książkę służbową, która, jeżeli pod względem jego uprawnienia do wstąpienia w służbę, lub z jakich innych powodów nie zachodzi przeszkoda, za opłatą stemplową 6 kr., tudzież złożeniem kosztów druku, przez władzę polityczną miejsca jego pochodzenia wydana mu będzie. Jeżeli władza ta nie jest władzą polityczną miejsca pobytu służącego, wówczas ta ostatnia, na żądanie służącego ma zażądać od pierwszej upoważnienia do wydania książki służbowej.

Sługom przybywającym z krajów, w których nie istnieją książki służbowe, takowe na podstawie ich dokumentów wydane będą.

Względem wydanych książek służbowych dokładny wykaz prowadzić należy.

podstawie ustnego lub pisemnego jedynie w tym celu uczynionego podania służbodawcy, powypelniać rubryki książki służbowej, podpisem nazwiska zaopatrzyć, a przedłożone pisemne podanie służbodawcy zatrzymać.

Poświadczenie wierności, zręczności, pilności i obyczajności o tyle tylko ma być wciągnięte, o ile takowe na korzyść służącego opiewa.

Jeżeli zaś względem jednego lub drugiego przymiotu niekorzystnie opiewa, odnośną rubrykę tylko kreskami wypełnić należy. Jeżeli niekorzystne świadectwo służbodawcy opiera się na obwinieniu i powodach podejrzewania, które po zażądaniu przez sługę śledztwie wyżej wspomniane władze, lub na prowinyci przełożony gromady (gminy) nieuzasadnionemi uznają, natenczas według wynikłości tego sumarycznie odbytego śledztwa, jednakże z wyraźną uwagą „po przeprowadzonym śledztwie“, rubryka może być wypełniona.

Służbodawca, z wiedzą swoją wydający słudze nierzetelne świadectwo, oprócz, że ciąży na nim odpowiedzialność za wynikającą ztąd szkodę, stosownie ukarany być powinien.

§. 37.

Książki służbowe są publicznymi dokumentami, kto takowe podrabia lub fałszuje, lub kto dla własnej korzyści cudzej książki służbowej używa, lub swoją książkę służbową drugiemu w tym celu odstępuje, z tym według kodeksu karnego postępować się będzie.

§. 38.

Jeżeli książka służbowa zginie, należy donieść o tem przynależnej władzy, w której powiecie służący przebywa.

Władza ta ma zachodzące okoliczności starannie dochodzić, a jeżeli z dochodzenia tego okaże się, że książka istotnie zaginęła, nową wyda książkę służbo-

ści, zręczności, pilności i obyczajności o tyle tylko ma być wciągnięte, o ile takowe na korzyść służącego opiewa.

Jeżeli zaś co do niektórych przymiotów brzmi niekorzystnie, dotycząca rubryka ma być tylko kreskami wypełniona.

Jeżeli niekorzystne świadectwo opiewa się na obwinieniu, a powody podejrzenia po zażądaniu przez służącego dochodzeniu, przez przełożonego gminy za nieuzasadnione uznane będą, wówczas tenże rubrykę według rezultatu dochodzenia wypełnić może, z wyraźnym jednakże dodatkiem „po przeprowadzeniu dochodzenia“.

Służbodawca, który wiadomo wyda służącemu nieprawdziwe świadectwo, oprócz odpowiedzialności za wynikłą z tego względu szkodę, stosownie ukaranym być winien.

§. 37.

Książeczki służbowe są publicznymi dokumentami. Kto więc takowe podrabia, lub kto dla własnej korzyści cudzej książki służbowej używa, lub też swoją książeczkę służbową drugiemu w tym celu daje, z tym podług przepisów karnych postąpiono będzie.

§. 38.

Gdy książeczka służbowa zaginie, doniesienie o tem władzy politycznej tego powiatu, w którym służący przebywa, uczynić należy.

Władza ta istniejące okoliczności starannie dochodzić, a gdy z dochodzenia tego okaże się, że książka niewątpliwie zaginęła,

Tylko korzystne świadectwo wpisać należy. Jeżeli pewną rubrykę ujemnie wypełnić należałoby, umieszcza się w niej kreskę.

Jeżeli służbodawca sam powypelniał rubryki książki służbowej, winien sługa najdalej do trzech dni po odejściu ze służby zgłosić się do zwierzchności gminnej, przedkładając książkę służbową, a zwierzchność gminna, sprawdzwszy autentyczność wpisanego świadectwa, stwierdzi tę okoliczność w książce służbowej.

Jeżeli niekorzystne świadectwo służbodawcy opiera się na obwinieniu, a sługa zażąda dochodzenia, i wykaże przy niem bezzasadność podejrzenia, uwidoczni zwierzchność gminy tę okoliczność pisemnie w książce służbowej w rubryce: „Uwaga“. Służbodawca, wydający słudze świadomie świadectwo niezgodne z prawdą, odpowiada za wszelką szkodę, z tego powodu wynikłą, a nadto ulegnie stosownej karze.

§. 45.

Książka służbowa publicznym dokumentem.

Książki służbowe są publicznymi dokumentami. Kto je podrabia, kto cudze książki używa, lub daje swoją innym, ulegnie zastosowaniu właściwych postanowień karnych.

§. 46.

Wydanie duplikatu książki służbowej.

Jeżeli książka służbowa zaginie, należy donieść o tem zwierzchności gminy, w której sługa przebywa. Zwierzchność gminy sprawdzi doniesienie, a jeżeli okaże się z dochodzenia, że książka służbowa istotnie zaginęła, wyda nową książkę służbową, względnie uda się do władzy, która zgubioną książkę służbową wydała była, o wydanie nowej książki służbowej.

wą, lub jeżeli inna władza przynależna zgubioną książkę służbową wystawiła, postarać się u tejże władzy o wystawienie nowej książki służbowej.

W nowej książce służbowej należy wyraźnie nadmienić, że jest duplikatem.

nową książkę służbową wydać jest winna, a jeżeli zaginioną książkę przez inną władzę wydana była, u tejże władzy o wystawienie nowej książki służbowej postarać się ma.

W nowej książce służbowej wyraźnie dodać należy, że jest duplikatem.

W nowej książce służbowej jednak wyraźnie uwidocznić należy, że jest duplikatem. Jeżeli zgubiona książka służbowa potwierdzona była jako paszport, należy donieść właściwej władzy rządowej zarówno o jej zginięciu, jak o wydaniu duplikatu.

§. 47.

Pozostawienie książki służbowej u służbodawcy.

Jeżeli sługa zostawi książkę służbową u służbodawcy, należy oddać ją zwierzchności gminnej, która odeszła taką książkę do zwierzchności gminy przynależności sługi, lub do tej zwierzchności gminnej, która wydała książkę służbową, gdyby niewiadomościem lub wątpliwem było, do której gminy sługa jest przynależnym.

§. 48.

Umowa najmu robotników.

Stosunki najmu robotników do gospodarstwa wiejskiego (§§. 2 i 13) oceniane i wykonywane będą według niniejszych przepisów, jeżeli umowa najmu spisana została wobec zwierzchności gminnej.

Dział VI.

Władze wykonawcze.

§. 49.

Zwierzchność gminna.

Do wykonania niniejszych przepisów powołane są zwierzchności gminne, z wyjątkiem miast stołecznych Lwowa i Krakowa, tudzież gmin położonych w ich okręgu policyjnym. Na obszarze dworskim wykonuje te przepisy zwierzchność gminy, przy której istnieje obszar dworski.

§. 39.

C. k. Dyrekcya policyi w stołecznem mieście Lwowie i c. k. urzędy powiatowe na prowincyi, nadzorują i wykonują niniejsze przepisy w przedmiocie sług wydane.

Do pomocy służą urzędom powiatowym przełożeni gromad (gmin), którzy według wydanych przez nie poleceń czuwać mają nad karnością, porządkiem i obyczajnością służących, szczególnie zaś sługi bez służby zostające doglądać powinni.

Ze służby oddalone sługi, do gminy należące, z całą surowością do szukania służby lub innych pozwolonych robót nakłaniać należy.

Jeżeli mimo wydarzonej sposobności tego się nie

§. 39.

Władza polityczna czuwa nad służącymi i wykonywa niniejsze urządzenie. Do pomocy służą jej przełożeni gmin, którzy według rozporządzeń władzy politycznej nad karnością, porządkiem i obyczajnością służących czuwać mają, mianowicie zaś służących bez służby zostających doglądać są winni.

Służących, którzy bez służby zostają, a do gminy należą, winien jest przełożony gminy z wszelką surowością zmusić do wyszukania sobie służby albo innej godziwej roboty.

Jeżeli zaś pomimo wydanej sposobności tego nie czynią, powinni być tak długo do robót gminnych, lub publicznych zmuszani, dopóki nie przyjmą służby

imają, tedy tak długo do robót dla gminy lub robót publicznych zmuszani być nie powinni, dopóki nie przyjmą służby lub jakiej roboty.

W tej sprawie na pozór, jakoby się rodzicom lub innym osobom, a szczególnie tym, w których przytułek mają, do roboty zobowiązali, nie należy mieć żadnego względu, skoro jest rzeczą widoczną, że nie znajdują u tychże żadnej, lub tylko niestosowną robotę.

Osoba, bez służby będące służy, które nie korzystają z wydarzającej się sposobności przyjęcia służby lub innego pozwolonego zatrudnienia, które gorszące nieobyczajne życie prowadzą, lub które nie mają widoków prędkiego otrzymania służby, albo innej na utrzymanie swoje wystarczającej roboty, mają być z gromady (gminy) wydalone.

lub jakiej innej roboty.

Nie należy mieć względu na przytaczany przez nich powód, że się rodzicom albo innym ludziom, a mianowicie tym, u których przytułek mają, do roboty zobowiązali, jak skoro jest widocznem, że u tychże albo żadnej, albo niestosowną robotę znajdują.

Osoby bez służby służący, którzy z wydarzonej sposobności wejścia do nowej służby lub też chwycenia się innego godziwego zatrudnienia nie korzystają, którzy gorszące, nieobyczajne życie prowadzą, albo którzy widoku dostania tak prędko służby albo innej dostatecznej do swego utrzymania roboty nie mają, z gminy wydaleni być powinni.

§. 50.

C. k. Dyrekcya policyi.

W miastach stołecznych Lwowie i Krakowie, wraz z okręgiem policyjnym każdego z tych miast, wykonują c. k. Dyrekcye policyi niniejsze przepisy i sprawują w tych miejscowościach wszystkie czynności przekazane zwierzchnościom gminnym niniejszemi przepisami a to dopóty, dopóki na żądanie Reprezentacyi tych miast sprawowanie niniejszych przepisów nie przejdzie we własny zakres działania Reprezentacyi miejskich.

§. 51.

Policyjny zakres działania.

Zwierzchność gminna względnie c. k. Dyrekcya policyi powołaną jest do wypełnienia czynności wymienionych w niniejszych przepisach, w szczególności jest jej zadaniem, czuwać nad karnością, porządkiem i obyczajnością sług, przedewszystkiem nadzorować służy bez służby będące.

Sługa nie mający służby, a nie należący do gminy, jeżeli nie korzysta z wydarzającej się sposobności wejścia do służby lub zajęcia się innym godziwym zajęciem, jeżeli wiedzie życie gorszące lub nieobyczajne, — jeżeli niema widoku dostania się

§. 41.

Spory między służbodawcami i służącymi, wynikające z ugody służbowej lub ze stosunku służbowego i w ciągu trwania stosunku służbowego, lub przynajmniej przed upływem 90 dni od dnia ustania stosunku służbowego wytoczone, mają być w stołecznym mieście Lwowie w c. k. Dyrekcyi Policji, na prowincyi zaś w c. k. urzędach powiatowych pertraktowane; spory zaś wytoczone po upływie tego terminu należą do przynależnej władzy sądowej.

Wszelkie inne skargi i zażalenia w sprawach sług mają się w stołecznym mieście Lwowie przez c. k. Dyrekcyę Policji, na prowincyi zaś przez urząd powiatowy w najkrótszej drodze załatwiać.

Te władze wydają także wyroki za przestępstwa przepisów niniejszego regulaminu służbowego.

§. 41.

Spory między służbodawcami a służącymi z umowy służbowej wynikające ulegają sumarycznemu postępowaniu i rozstrzygnięciu przez władzę polityczną.

Ta władza ma również i inne skargi i zażalenia w sprawach służących na najkrótszej drodze załatwić, i względem przekroczeń przepisów niniejszego regulaminu.

§. 52.

Rozstrzyganie sporów.

Spory pomiędzy służbodawcami z jednej, a sługami, i osobami podzielającymi na zasadzie niniejszych przepisów odpowiedzialność sług z drugiej strony, — wywiązujące się z umowy służbowej lub w ogóle ze stosunku służbowego, jeżeli wytoczone zostały:

- a) po zawarciu umowy a przed wejściem w życie istotnego stosunku służbowego — lub też
- b) w czasie trwania stosunku służbowego — lub wreszcie
- c) przed upływem dnia trzydziestego od dnia ustania stosunku służbowego,

bada w drodze jak najkrótszej z wyłączeniem dowodu z przysięgi stron, tudzież bez zaprzysięgania świadków i rzeczoznawców, i rozstrzyga zwierzchność gminna, względnie c. k. Dyrekcyja policji.

Jeżeli rozchodzi się o spór wynikły z umowy służbowej, która nie weszła jeszcze w życie, zwierzchność tej gminy powołaną jest do przeprowadzenia rozprawy i do wydania orzeczenia, w której okręgu przebywa obżałowany, w innych razach zaś, zwierzchność tej gminy, w której istnieje, lub istniał stosunek służbowy.

Spory wytoczone po upływie dnia trzydziestego od dnia ustania stosunku służbowego rozstrzygają sądy.

W sporach wynikłych ze stosunku najmu między robotnikami a gospodarzami wiejskimi (§§. 2, 13 i 48) liczyć się będzie ten trzydziestodniowy termin od upływu dnia, w którym ukończono rodzaj roboty (np. żniwa, sianokosy i t. p.) w gospodarstwie, do którego robota najętą była.

§. 53.

Wykonywanie orzeczeń.

Zwierzchność gminna powołaną jest do wykonywania swoich orzeczeń, w granicach swojej gminy i odnośnego obszaru dworskiego.

W razie przebywania strony zasadzanej w innej gminie lub na innym obszarze dworskim, uda się orzekająca Zwierzchność gminna na prośbę strony wygrywającej, o wykonanie wydanego, a już wykonanego orzeczenia, do zwierzchności tej gminy, w której okręgu (§. 49) zasadzony przebywa.

Zawezwana Zwierzchność gminy obowiązana jest wykonać otrzymane wezwanie.

Jeżeli rozchodzi się o przystawienie sługi, do rozpoczęcia służby, lub dostawienie zbiegłego sługi, a sługa dostawionym być mający, przebywa po za obrębem gminy, należy udać się o przystawienie sługi do politycznej władzy powiatowej.

§. 54.

Władza karna.

Władzę karną na podstawie niniejszych przepisów wykonuje zwierzchność gminy w składzie przepisany §. 60 u. gm. względnie c. k. Dyrekcya policyi.

§. 55.

Wyjątek co do służbodawców na obszarze dworskim.

Jeżeli zdaniem Zwierzchności gminnej należałoby zastosować postanowienie karne przeciw służbodawcy, zamieszkałemu na obszarze dworskim, winna Zwierzchność gminna poprzestać na doniesieniu o tym stanie rzeczy politycznej władzy powiatowej, która na podstawie takiego doniesienia przeprowadzi rozprawę i wyda orzeczenie.

§. 56.

Kary.

Za przekroczenie niniejszych przepisów nakładane będą kary pieniężne lub areszt.

Kary pieniężne na sługi nakładane, nie mogą przewyższać 5 zł. w. a., na inne osoby zaś 25 zł. w. a.

Kara aresztu może być nakładana najwyżej na przeciąg dni 14. — Można ją zastrzyc postem z zachowaniem przepisów ustawy karnej.

Grzywny w razie niemożności ściągnięcia, będą przemieniane na areszt.

W razie zasądzenia sługi na areszt, służbodawca ma prawo nie płacić zasług za czas w areszcie przepędzony.

§. 42.

Kary zagrożone w tym regulaminie sług mają być w pieniądzech, areszcie lub cielesną chłostą wykonywane.

Kary pieniężne co do sług kwoty 5 zł. m. k., co do innych osób zaś kwoty 25 zł. m. k. przewyższać nie powinny.

Areszt może być wymierzony dni 14 i z zachowaniem postanowień prawa karnego postem zastrzony.

Chłosta cielesna tylko co do sług zastosowaną być może. Na młodzieńcach, nie mających wieku lat 18 i kobietach kara ta różgą, na dorosłych oso-

§. 42.

Zagrożone niniejszem urzędzeniem kary, mają być w pieniądzech, areszcie lub chłostie wykonywane.

Kary pieniężne co do sług kwoty 5 zł. m. k., a co do innych osób 25 zł. m. k. przewyższać nie powinny.

Areszt do 14 dni wymierzony i według przepisów karnych postem zastrzony być może.

Chłosta tylko co do sług zastosowaną być może.

Na młodzieńcach niemających lat ośmnastu i kobietach karę tę różgą, a na dorosłych służących płci męskiej kijem wykonywa-

bach płci męskiej kijami wykonywaną być ma i może najwięcej 15 razy wynosić.

Takowa może być wykonaną dopiero za poprzednią deklaracją lekarza, że zdrowiu ukarać się mającego szkodzić nie będzie, nigdy zaś publicznie wykonaną być nie może.

§. 43.

Kary pieniężne są wyłącznie przeznaczone na wsparcie chorych lub do pracy niezdolnych, tudzież na zachęcające nagrody dla dobrych służących.

W stołecznem mieście Lwowie pobiera je c. k. Dyrekcya policji, na prowincyi c. k. urząd powiatowy i osobny z niej prowadzi rachunek.

§. 46.

Rekursa przeciw decyzjom władz mają być w I. instancyi w ciągu 24 godzin po ogłoszeniu wyroku zameldowane i najpóźniej w ciągu 8 dni do takowej podane.

Względem rekursów przeciw wyrokom c. k. Dyrekcji policji wyrokuje w II. instancyi c. k. Namieśtnictwo, zaś względem rekursów przeciw wyrokom urzędów powiatowych c. k. Urząd obwodowy.

Przeciw zgodnym wyrokom dwóch instancyi, dalszy rekurs nie ma miejsca.

Rekurs ma tylko wtenczas skutek wstrzymujący, jeźliby dla strony przez wykonanie wyroku I. instancyi, niepowetowana szkoda wyniknęła.

na być ma, kara chłosty nie może przenosić 15 razów. Ta kara dopiero po poświadczeniu przez lekarza, że zdrowiu ukarać się mającego szkodzić nie będzie, nigdy zaś publicznie wykonywaną być może.

§. 43.

Kary pieniężne w kasie gminnej zachowane być mają i do oddzielnego rachunku należą. Obracane będą wyłącznie na wsparcie chorych, lub podupadłych do pracy niezdolnych służących.

Regulamin krakowski nie ma podobnego postanowienia.

Grzywny, tak w gminie, jak na obszarze dworskim nakładane, wpływają na fundusz miejscowych ubogich.

§. 57.

Tok instancyi.

Co do rekursów i zażaleń wnoszonych przeciw orzeczeniom i rozporządzeniom wydanym na podstawie niniejszych przepisów, obowiązują postanowienia ogólne.

§. 58.

Wykonalność orzeczeń.

Wniesienie rekursu przeciw orzeczeniu, że sługa ma wstąpić do służby, że ma w służbie nadal pozostać, lub że sługa zbiegły ma być do służby napowrót dostawionym, — albo też, że stosunek służbowy uznaje się za rozwiązany i słudze wolno służbę opuścić, niemniej, że robotnik stawić się ma do roboty przy gospodarstwie wiejskiem, do której się wynajął, — nie wstrzymuje wykonania wydanego orzeczenia.

§. 59.

Nadzór nad wykonywaniem tych przepisów.

Co do nadzoru nad Zwierzchnościami gminnymi, w sprawie wykonywania niniejszych przepisów, obowiązują ogólne postanowienia.

§. 60.

Srodek zaradczy.

Jeźliby Zwierzchność gminna nie załatwiła w przeciągu 3 dni od wniesienia zażalenia spraw powyżej w §. 58 wymienionych, może żalący się odnieść się do politycznej władzy powiatowej z prośbą o załatwienie tej sprawy. — W takim razie wchodzi polityczna władza powiatowa w tej sprawie we wszelkie prawa i obowiązki zwierzchnościom gminnym w niniejszych przepisach przekazane.

Treść przepisów

o stosunkach sług i najmie robotników do wiejskiego gospodarstwa.

Dział I.

Postanowienie ogólne.

<i>Słudzy</i>	§. 1
<i>Robotnicy przy gospodarstwie wiejskiem</i>	§. 2

Dział II.

Powstanie stosunku służbowego.

<i>Zawarcie umowy</i>	§. 3
<i>Zadatek</i>	§. 4
<i>Warunki umowy</i>	§. 5
<i>Zastępca słuźbodawcy</i>	§. 6
<i>Równoczesne przyjęcie kilku słuźb</i>	§. 7
<i>Odmawianie słuźgi</i>	§. 8
<i>Stręczenie słuź</i>	§. 9
<i>Obowiązek rozpoczęcia przyjętej słuźby</i>	§. 10
<i>Nieprzyjęcie słuźgi</i>	§. 11
<i>Niewstąpienie do słuźby</i>	§. 12
<i>Obowiązek robotnika stawienia się do roboty</i>	§. 13

Dział III.

Prawa i obowiązki w czasie słuźby.

<i>Czas trwania słuźby</i>	§. 14
<i>Obowiązki słuźgi</i>	§. 15, 16, 17, 18 i 19
<i>Postępowanie słuźbodawcy w obec słuźgi</i>	§. 20
<i>Robota</i>	§. 21
<i>Zasłuźga</i>	§. 22
<i>Wikt i odzież</i>	§. 23
<i>Pielegnowanie chorego słuźgi</i>	§. 24

Dział IV.

Rozwiązanie stosunku służbowego.

Obopólna zgoda	§. 25
Śmierć służbodawcy	§. 26
Zmiana posiadania	§. 27
Służba w wojsku	§. 28
Upływ czasu	§. 29
Oddalenie sługi	§. 30
Opuszczenie służby	§. 31
Wypowiedzenie służby	§. 32
Obowiązki sługi przy opuszczeniu służby	§. 33
Prawo sługi do odzieży przy odejściu ze służby	§. 34
Rozmyślne zaniedbywanie służby	§. 35
Oddalenie sługi bez prawnego powodu	§. 36
Bezprawne opuszczenie służby	§. 37
Przyjęcie zbiegłego sługi	§. 38

Dział V.

Książka służbowa.

Wydanie książki służbowej	§. 39
Przechowywanie książki służbowej	§. 40
Certyfikat służbowy	§. 41
Przyjęcie sługi bez książki	§. 42
Zgłoszenie nowego sługi	§. 43
Świadcstwo służby	§. 44
Książka służbowa publicznym dokumentem	§. 45
Wydanie duplikatu książki służbowej	§. 46
Pozostawienie książki służbowej u służbodawcy	§. 47
Umowa najmu robotników	§. 48

Dział VI.

Władza wykonawcza.

Zwierzchność gminna	§. 49
C. k. Dyrekcya policyi	§. 50
Policyjny zakres działania	§. 51
Rozstrzyganie sporów	§. 52
Wykonywanie orzeczeń	§. 53
Władza karna	§. 54
Wyjątek co do służbodawców na obszarze dworskim	§. 55
Kary	§. 56
Tok instancji	§. 57
Wykonywanie orzeczeń	§. 58
Nadzór nad wykonaniem tych przepisów	§. 59
Środek zaradczy	§. 60

Formularz książki służbowej.

Książka służbowa

wydana po myśli przepisów o stosunkach sług ogłoszonych ustawą z dnia

L. Dz. u. kr.

dla

na podstawie (przynależności do gminy) lub (upoważnienia zwierzchności gminy N., do której jest przynależnym) lub (paszportu z dnia do L. wydanego przez) lub (wykazanej wątpliwości, do której gminy jest przynależnym)

wydana na dniu do L. przez

(pieczęć)

(podpis)

(zezwolenie ze strony prawnego zastępcy sługi, jeżeli sługa jest niewłasnowolnym lub poświadczenie, że jest własnowolnym)

(Podpis):

